

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

İL VE İLÇE İNSAN HAKLARI KURULLARI ANALİZ RAPORU

2022

www.tihek.gov.tr

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

İL VE İLÇE İNSAN HAKLARI KURULLARI ANALİZ RAPORU

2022

İL VE İLÇE İNSAN HAKLARI KURULLARI ANALİZ RAPORU

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

Adres: Yüksel Cad. No: 23 | 06650 | Kızılay/ANKARA

Tel.: +90 312 422 78 00 | Faks: +90 312 422 78 99

www.tihek.gov.tr | tihek@tihek.gov.tr

Yapım

Aren Tanıtım

Dr. Mediha Eldem Sokak No: 38/15 Kızılay/ANKARA

Tel: (0312) 430 70 81

www.arentanitim.com.tr | www.yadekitap.com

ISBN: 978-605-06759-7-9

Emeği Geçenler

İhsan Deniz AY
Aykut AYDIN

(İnsan Hakları ve Eşitlik Uzman Yardımcısı)
(İnsan Hakları ve Eşitlik Uzman Yardımcısı)

TİHEK

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

İÇİNDEKİLER

7	KISALTMALAR
8	YÖNETİCİ SUNUŞU
13	I. GİRİŞ, AMAÇ, DAYANAK VE KAPSAM
13	A. GİRİŞ
14	B. AMAÇ
14	C. DAYANAK
14	1. 6701 Sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kanunu
14	2. İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik
15	3. İnsan Hakları Eylem Planı
15	D. KAPSAM
19	II. İL VE İLÇE İNSAN HAKLARI KURULLARI
19	A. MEVZUAT
20	B. KURUMSAL YAPI
20	1. İl İnsan Hakları Kurulu
24	2. İlçe İnsan Hakları Kurulu
25	3. Ortak Konular
25	C. GÖREV VE YETKİLER
25	1. Genel Görevler
26	2. Halkla İlişkiler ve İletişim

3. Bilgilendirme, Bilinçlendirme ve Eğitim	26
4. Araştırma ve İzleme	27
5. İhlal İddialarını İnceleme ve Karara Bağlama	28
6. TİHEK ile Bağlantılı Görevler	28
III. İL İNSAN HAKLARI KURULLARININ DÖNEMSEL RAPORLARI	33
A. DÖNEMSEL RAPORLARIN GÖNDERİM İSTATİSTİKLERİ	33
1. Faaliyetlere İlişkin Bilgi ve Belgelerin Gönderimi	33
2. Başvuru İstatistiklerine İlişkin Bilgi ve Belge Gönderimi	34
3. Alıkonulma Merkezi Ziyaretlerine İlişkin Bilgi ve Belge Gönderimi	35
B. GERÇEKLEŞTİRİLEN FAALİYETLER	35
C. BAŞVURULAR	38
D. ALIKONULMA MERKEZİ ZİYARETLERİ	41
IV. İL VE İLÇE İNSAN HAKLARI KURULLARININ DÜNYA İNSAN HAKLARI GÜNÜ ÖZELİNDE FAALİYETLERİ	47
V. İL VE İLÇE İNSAN HAKLARI KURULLARININ MEVZUAT VE UYGULAMA KAYNAKLI SORUNLARI	55
A. GENEL OLARAK	55
B. TİHEK İLE İL İNSAN HAKLARI KURULLARI TOPLANTILARI	57
C. İLÇE İNSAN HAKLARI KURULLARININ DURUMU	59
VI. DEĞERLENDİRME VE TAVSİYELER	65

TİHEK

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

KISALTMALAR

Başkanlık	: Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
EBYS	: Elektronik Belge Yönetim Sistemi
ESO	: Esnaf ve Sanatkarlar Odası
İl Kurulu	: İl İnsan Hakları Kurulu
İlçe Kurulu	: İlçe İnsan Hakları Kurulu
Kurullar	: İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TİHEK	: Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
TİHK	: Türkiye İnsan Hakları Kurumu
TSO	: Ticaret ve Sanayi Odası
UİHK	: Ulusal İnsan Hakları Kurumu
Yönetmelik	: İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik

YÖNETİCİ SUNUŞU

İnsan haklarını koruma, saygı gösterme ve yerine getirme yükümlüğünü ifa etmek amacıyla ulusal ve uluslararası düzeyde birçok norm ihdas edilmiş, bu kapsamda çok sayıda uluslararası kurum ve kuruluş oluşturulmuştur. Kuşkusuz bu kurumsal yapıların en önemlilerinden birisi de İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaygınlık kazanmaya başlayan Ulusal İnsan Hakları Kurumları (UIHK) olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'de 1990'lı yıllardan itibaren "demokrasi ve hukukun üstünlüğü" ilkeleri doğrultusunda hak ve özgürlükler düzenini tahkim etme amacıyla çok sayıda düzenleme hayata geçirilmiştir. İnsan haklarının daha etkin biçimde uygulanmasına yönelik 2000'li yılların başlarında illerde ve ilçelerde İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları (Kurullar) kurulması insan haklarının kurumsallaşması açısından önemli bir döneme tekabül etmektedir. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), 2012 yılında 6332 sayılı Kanun ile kurulmuş olan Türkiye İnsan Hakları Kurumu'nun (TİHK) yerini almak üzere, 20.04.2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu ile ulusal insan hakları kurum modeli olarak kurumsal yapısına kavuşturulmuştur. UIHK modeli olarak kurumsal yapısına kavuşturulan TİHEK, 'insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, ayrımcılıkla mücadele ve işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etme' alanlarında faaliyet göstermektedir.

İnsan haklarının korunması ve geliştirilmesi amacıyla hayata geçirilen tüm bu gelişmeler, insan haklarının kurumsallaşması açısından önemli olmakla birlikte ihdas edilen Kurulların sürekli olarak geliştirilmesi, kurumsal farkındalığının artırılması ve etkinliklerinin özenli biçimde ortaya konulması gerekmektedir. Ayrıca Kurulların faaliyetlerinde karşılaşılan uygulama ve mevzuat temelli sorun alanlarının tespit edilerek çözüme kavuşturulması ve TİHEK ile Kurullar arasında kurumsal ilişkinin mevzuat temelinde belirgin hale getirilmesi icap etmektedir.

Bu rapor, uluslararası düzeyde Paris Prensipleri'nin 3'üncü maddesinde yer alan "Hükümete, parlamentoya ve diğer ilgili bütün organlara, bunların talebi üzerine veya kendi inisiyatifleriyle, insan haklarının geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin konularda görüş bildirir, tavsiyelerde bulunur, öneriler ve raporlar sunar" hükmü ile 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kanunu'nun "Kurumun görevleri" başlıklı 9'uncu maddesinde yer alan "*Kamuoyunu bilgilendirmek, düzenli yıllık raporlar dışında, gerek görüldüğünde görev alanına ilişkin özel raporlar yayımlamak*" hükmü ve 2 Mart 2021 tarihli İnsan Hakları Eylem Planı'nda yer verilen "*İnsan hakları kurumları ile il ve ilçe insan hakları kurullarının üye ve uzmanlarına, insan hakları alanındaki gelişmelere yönelik faaliyetler düzenlenecektir*" öngörüsü doğrultusunda hazırlanmıştır.

Bu rapor ile Kurulların faaliyet ve çalışmalarının ele alınması, karşılaşılan uygulama ve mevzuat kaynaklı sorunların tespit edilmesi ve bu sorun alanlarına yönelik değerlendirme ve tavsiyelerin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Raporun yazım sürecinde ulusal ölçekte faaliyet gösteren tüm Kurullardan çeşitli bilgi ve belgeler talep edilerek evrak üzerinden incelemeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca ilgili Kurullarla yüz yüze toplantılar yapılarak bu görüşmelerden elde edilen bilgiler de rapora dâhil edilmiştir. Bu kapsamda raporda tespit edilen ve tavsiyelerde bulunulan pek çok durum yerinde incelemeler neticesinde ortaya konulmuştur. Bu metodoloji çerçevesinde hazırlanan "İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları Analiz Raporu", Türkiye'ye özgü olarak kurumsal yapısına kavuşturulan ve insan haklarının korunması ve geliştirilmesine önemli katkılar sunan/sunacak olan Kurulların hem mevcut durumunun ortaya konulması hem de Kurulların çalışmalarına rehber olunması amaçlarını taşımaktadır.

Raporlama sürecine görüş ve değerlendirmeleriyle katkı sunan ve destek olan tüm kamu kurumlarının değerli mensuplarına, İl ve İlçe İnsan Hakları Kurul Başkanı ve Üyelerine, Kurulların sekretarya hizmetlerini üstlenen müdürlüklerin personeline ve Kurumumuzun değerli personeline şükranlarımı sunuyorum.

Prof. Dr. Muharrem KILIÇ
Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Başkanı

A dark blue background with a silhouette of two people in a meeting on the left. A large white circle is on the right, containing the title text.

I. GİRİŞ, AMAÇ DAYANAK VE KAPSAM

I. GİRİŞ, AMAÇ, DAYANAK VE KAPSAM

A. GİRİŞ

Günümüzde insan haklarının korunması ve geliştirilmesi amacıyla oluşturulmuş ulusal ve uluslararası pek çok mekanizma bulunmaktadır. Ülkemiz birçok uluslararası sözleşmeye taraf olmuş ve bu sözleşmelere dayalı olarak oluşturulan denetim mekanizmalarının denetimini kabul etmiştir. Ayrıca ülkemizde 20 yılı aşkın süredir ulusal düzeyde insan haklarının kurumsallaşması ve böylelikle ulusal düzeyde insan haklarının korunması ve güçlendirilmesine yönelik çalışmalar sürdürülmektedir.

Toplumda ve kamu görevlilerinde insan hakları bilincini geliştirmek, insan haklarını korumak, ihlal iddialarını incelemek ve araştırmak, insan hak ve özgürlüklerinin kullanılmasının önündeki engeller ile hak ihlallerine yol açan sosyal, siyasi, hukuki ve idari nedenleri incelemek, araştırmak ve bunların çözümüne ilişkin önerilerde bulunmak üzere Kurulların kurulması, ülkemizin insan hakları alanındaki istekli ve istikrarlı çalışmalarının öncülerinden biridir.

İnsan haklarının ulusal düzeyde kurumsallaşmasının en önemli kilometre taşlarından biri de 6701 sayılı Kanun¹ ile TİHEK'in kurulmasıdır. İnsan onurunu temele alan ve bu amaçla faaliyet yürüten TİHEK, üç ana görevle donatılmıştır: İnsan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması suretiyle hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele edilmesi ve bu konuda ulusal önleme mekanizması görevinin yerine getirilmesi. Yerel düzeyde faaliyet yürüten Kurulların görevleriyle genel olarak şunlardır: Halkla ilişkiler ve iletişim, bilgilendirme, bilinçlendirme ve eğitim, araştırma ve izleme, ihlal iddialarını inceleme ve karara bağlama.

Kurulların düzenli olarak ve belirli periyotlar halinde anılan görevlerine ilişkin faaliyet raporları ile alıkonulma merkezi ziyaret raporlarını TİHEK'e gönderme yükümlülüğü bulunmaktadır. Böylece adı konmasa da TİHEK, Kurulların izleme kurumu vasfına haiz olmaktadır. Başka bir deyişle TİHEK, Kurulların yasal olarak yerine getirmekle yükümlü olduğu faaliyetlerine ilişkin rehberlik niteliğinde etkililik ve verimlilik değerlendirmesi yapmakla görevli ve yetkilidir. TİHEK tarafından yürütülen çalışmalar neticesinde yaklaşık 20 yıldır hukuken faaliyet yürütmekte olan Kurulların mevzuat ve uygulama kaynaklı birtakım sorunlarla karşılaştığı görülmektedir. Bu sorunlar nedeniyle Kurulların faaliyetleri önemli ölçüde akamete uğramaktadır.

İzah edilen nedenlerle Kurulların özellikle TİHEK ile bağlantılı faaliyetlerinin ele alınarak etkililik ve verimlilikleriyle karşılaştıkları uygulama ya da mevzuat kaynaklı sorunların tespit edilmesinin ve nihayetinde bu hususlara ilişkin rehberlik niteliğinde değerlendirme ve tavsiyeler getirilmesinin gerekli olduğu kanaatine varılmıştır.

B. AMAÇ

Bu raporun amacı, ülke çapında tüm Kurullar bağlamında;

- Faaliyet ve çalışmaların ele alınması,
- Karşılaşılan uygulama ve mevzuat kaynaklı sorunların tespit edilmesi,
- Yapılan tespitler neticesinde rehberlik niteliğinde değerlendirme ve tavsiyeler getirilmesidir.

C. DAYANAK

1. 6701 Sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu

6701 sayılı TİHEK Kanunu'nun 1'inci maddesi uyarınca: *"insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek ve bu konuda ulusal önleme mekanizması görevini yerine getirmek üzere"* TİHEK ihdas edilmiştir.

6701 sayılı Kanun'un 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (j) bendi uyarınca: *"Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin bulundukları yerlere haberli veya habersiz düzenli ziyaretler gerçekleştirmek, bu ziyaretlere ilişkin raporları ilgili kurum ve kuruluşlara iletmek, Kurulca gerekli görülmesi durumunda kamuoyuna açıklamak, ceza infaz kurumları ve tutukevleri izleme kurulları, il ve ilçe insan hakları kurulları ile diğer kişi, kurum ve kuruluşların bu gibi yerlere gerçekleştirdikleri ziyaretlere ilişkin raporları incelemek ve değerlendirmek"*, (l) bendi uyarınca: *"Kamuoyunu bilgilendirmek, düzenli yıllık raporlar dışında, gerek görüldüğünde görev alanına ilişkin özel raporlar yayımlamak."*, (n) bendi uyarınca: *"İnsan haklarının korunması ve ayrımcılıkla mücadele kapsamında faaliyet yürüten kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, meslek kuruluşları ve üniversitelerle işbirliği yapmak."*, (o) bendi uyarınca: *"Diğer kurumların ayrımcılığın önlenmesine yönelik faaliyetlerine destek vermek"* TİHEK'in görevleri arasında sayılmıştır.

6701 sayılı Kanun'un Geçici 1'inci maddesinin on birinci fıkrası uyarınca: *"Cumhurbaşkanlığı tarafından yeni bir düzenleme yapıncaya kadar il ve ilçe insan hakları kurulları faaliyetine devam eder."*

2. İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik

Kurullarla ilgili tek mevzuat olan İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik'in² (Yönetmelik) 9, 10, 11, 12 ve 13'üncü maddeleri uyarınca Kurulların ana görevleri, TİHEK'in görev ve yetkileriyle de paralel şekilde, *"insan hakları uygulamalarını yerinde görmek amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlara ziyaretler gerçekleştirmek, insan hakları ihlali iddiaları ile ilgili başvuruları incelemek ve araştırmak, inceleme ve araştırma sonuçlarını değerlendirmek, ulaşılan sonuçları konusuna göre Cumhuriyet savcılıklarına ya da ilgili idari makamlara iletmek ve sonucunu takip etmek, bilgilendirme, bilinçlendirme ve eğitim faaliyetleri düzenlemek"* olarak hüküm altına alınmıştır.

2 23.11.2003 tarihli ve 25298 sayılı Resmî Gazete.

Yönetmelik'in 19'uncu maddesi uyarınca: *"Kurullar tarafından faaliyetleri ile ilgili aylık rapor hazırlanır. Hazırlanan raporlar dönemi izleyen ayın ilk 10 günü içerisinde valilik kanalıyla Başkanlığa³ gönderilir. Ayrıca kurullar, Dünya İnsan Hakları Günü ve Haftası programı çerçevesinde yapılan faaliyetleri içerir bir raporu bir ay içerisinde valilik kanalıyla Başkanlığa⁴ gönderir."*

3. İnsan Hakları Eylem Planı⁵

İnsanın maddi ve manevi varlığı ile onur ve saygınlığını devletin bütün kurum ve kuruluşlarıyla ve tüm işlem ve eylemlerinde koruma yükümlülüğü bulunduğu kabulünden hareketle 02.03.2021 tarihinde açıklanan Eylem Planı kapsamında, 'yargı bağımsızlığı, özgürlük ve güvenlik hakkı, şeffaflık, hukuk devleti, mülkiyet hakkı' gibi pek çok konuda reformlar yapılacağı belirtilmiştir.

Eylem Planı kapsamında 9 ana amaç oluşturulmuş, söz konusu amaçlar doğrultusunda faaliyetler ile bu faaliyetleri yürütecek Kurumlar belirlenmiştir. Eylem Planı'nın 9'uncu amacı olan "İnsan Hakları Konusunda Üst Düzey İdari ve Toplumsal Farkındalık" amacı çerçevesinde, *"İnsan hakları kurumları ile il ve ilçe insan hakları kurullarının üye ve uzmanlarına, insan hakları alanındaki gelişmelere yönelik faaliyetler düzenlenecektir"* şeklinde bir faaliyet öngörülmüş; TİHEK, işbu faaliyet bakımından sürekli olmak üzere sorumlu kurum tayin edilmiştir.

D. KAPSAM

Rapor kapsamında Kurulların mezkûr Yönetmelik'in 19'uncu maddesi uyarınca tanzim ederek TİHEK'e gönderdiği dönemsel raporlar başta olmak üzere TİHEK'in Kurullarla gerçekleştirdiği toplantılar, konuya ilişkin doktrinsel çalışmalar ve diğer pek çok kaynaktan elde edilen veriler değerlendirmeye esas teşkil etmiştir. Raporda tüm ülkedeki Kurulların dönemsel raporlarına dair istatistikler, 2021 yılı içindeki çalışmaları, Kurulların mevzuat ve uygulama kaynaklı sorunları ele alınmıştır. Başlangıçta bütün Kurulların çalışmalarının ele alınması planlansa da İlçe İnsan Hakları Kurulları (İlçe Kurulları) çalışmalarının grafiklere dökme ve üzerinde bir değerlendirme yapılabilmek bakımından yeterli olmadığı ve bilgi ve belgelerin düzensiz gönderildiği anlaşıldığından raporun merkezinde İl İnsan Hakları Kurulları (İl Kurulları) bulunmaktadır. Bununla birlikte rapor kapsamında İlçe Kurullarına yönelik genel değerlendirmelere de yer verilecektir.

Kurullar, dönemsel raporlarını genel itibarıyla Elektronik Belge Yönetim Sistemi (EBYS) aracılığıyla Kurumumuza iletirken bazı Kurulların bu raporları Kurumun elektronik posta adresine de gönderdikleri tespit edilmiştir. Elektronik posta adresine gönderilen raporların sürekliliğinin bulunmaması, bazılarının nitelik itibarıyla mükerrer raporlar olması ve bu tarz bir gönderim usulünün resmî tebligat usulüne uygun olmaması nedeniyle işbu raporda EBYS üzerinden gönderilen bilgi ve belgeler esas alınmıştır.

Neticede iş bu raporun kapsamı, ele alınan konulara ilişkin varılan tespitlerle rehber niteliğinde olan değerlendirme ve tavsiyelerdir.

3 Yönetmelik hükmünde bahsi geçen "Başkanlık" ifadesinin Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı ise de 6332 ve 6701 sayılı Kanunların geçiş hükümleri dikkate alındığında bu ifadenin Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu olarak kabulü gerekir.

4 Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu.

5 <https://insanhaklarieylemplani.adalet.gov.tr/resimler/eylemplani.pdf> (Erişim Tarihi: 02/02/2022).

II.
İL VE İLÇE
İNSAN
HAKLARI
KURULLARI

II. İL VE İLÇE İNSAN HAKLARI KURULLARI

A. MEVZUAT

İnsan haklarının yerel düzeyde korunması ve geliştirilmesine yönelik olarak yürürlüğe konulan Yönetmelik uyarınca; toplumda ve kamu görevlilerinde insan hakları bilincini geliştirmek, insan haklarını korumak, ihlal iddialarını incelemek ve araştırmak, insan hak ve özgürlüklerinin kullanılmasının önündeki engeller ile hak ihlallerine yol açan sosyal, siyasi, hukuki ve idari nedenleri incelemek, araştırmak ve bunların çözümüne ilişkin önerilerde bulunmak üzere, illerde İl İnsan Hakları Kurulu; ilçelerde ise İlçe İnsan Hakları Kurulu ihdas edilmiştir.

Mezkûr Yönetmelik, 3056 sayılı Başbakanlık Teşkilâtı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname-nin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun'un⁶ Ek 6'ncı maddesine dayanılarak hazırlanmıştır. İşbu maddeye göre; *"İnsan hakları ihlâlî iddialarını yerinde incelemek ve araştırmak üzere, Başbakanın görevlendireceği bir Devlet bakanına bağlı olarak heyetler oluşturulur. Heyetler; Başbakanlık, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı temsilcileri ile insan hakları alanında çalışmalar yapan kişi ve meslek kuruluşları arasından inceleme ve araştırma yeri ve konusuna göre Başbakanın görevlendireceği bir Devlet bakanınca beş kişiden az olmamak üzere belirlenir. Heyetlere Başbakanlık temsilcisi başkanlık eder ve sekreteryaya hizmetleri İnsan Hakları Başkanlığına yerine getirilir. Heyetlerde görev alacak bakanlık temsilcileri kurumlarınca, kişi ve meslek kuruluşları ise Başbakanın görevlendireceği bir Devlet bakanınca belirlenir. Heyetler, Başbakanın görevlendireceği bir Devlet bakanının onayı ile inceleme ve araştırma yaparlar ve inceleme ve araştırma sonuçlarını bir rapor halinde görevlendiren makama sunarlar. Heyetlerin giderleri Başbakanlık bütçesinden karşılanır."*

3056 sayılı Kanun'un Ek 6'ncı maddesi, 6332 sayılı Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu⁷ ile ilga edilmiştir. 6332 sayılı Kanun'un Geçici 1'inci maddesine göre; *"Kurum büroları kuruluncaya kadar, il ve ilçe insan hakları kurulları, Kurum bürosu olarak görev yapar."* 6332 sayılı Kanun, 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kanunu ile ilga edilmiş ve Türkiye İnsan Hakları Kurumunun personeli, maddi değerleri, kayıt ve dokümanları, hiçbir işleme gerek kalmaksızın TİHEK'e devredilmiştir. Mer'i 6701 sayılı Kanun'un Geçici 1'inci maddesinin on birinci fıkrasına göre; *"Cumhurbaşkanlığı tarafından yeni bir düzenleme yapıluncaya kadar il ve ilçe insan hakları kurulları faaliyetine devam eder."*

6 19.10.1984 tarihli ve 18550 sayılı Resmî Gazete.

7 30.06.2012 tarihli ve 28339 sayılı Resmî Gazete.

B. KURUMSAL YAPI

1. İl İnsan Hakları Kurulu

İlgili Yönetmelik gereği; İl Kurulu, vali veya vali yardımcısı başkanlığında görev yapmaktadır. İl Kurullarının üye kaynakları şu şekildedir:

- Büyükşehir statüsü bulunan illerde büyükşehir belediye başkanı veya başkan yardımcısı, diğer illerde il belediye başkanı veya başkan yardımcısı,
- İl Genel Meclisinin kendi üyeleri arasından seçeceği bir temsilci,
- Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grubu bulunan siyasi partilerin il başkanları veya görevlendirilecekleri bir temsilci,
- Üniversite rektörleri veya bu konuda görevlendirecekleri bir öğretim üyesi ya da elemanı,
- Valilik tarafından belirlenecek kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan bir avukat veya hukuk fakültesi mezunu bir kamu görevlisi,
- Baro temsilcisi,
- Tabip odasından bir temsilci,
- Ticaret veya sanayi odasından valilik tarafından belirlenecek bir temsilci,
- Valilik tarafından belirlenecek diğer meslek odaları veya sendikalardan bir temsilci,
- Mahalli televizyon, gazete, radyo gibi kuruluşlardan başvuranlar arasından valilik tarafından belirlenecek bir temsilci,
- Muhtarlar derneği başkanı, yoksa mahalle muhtarlarından başvuranlar arasından valilik tarafından belirlenecek bir temsilci,
- Okul-aile birliklerinden başvuranlar arasından valilik tarafından belirlenecek bir temsilci,
- Sivil Toplum Kuruluşlarından başvuranlar arasından valilik tarafından belirlenecek en az üç temsilci.

İl Kurullarının 2021 yılındaki üye sayı ve kaynağına ilişkin veriler şu şekildedir:

Tablo 1 – İl İnsan Hakları Kurullarının Üye Sayıları

İL İNSAN HAKLARI KURULLARININ ÜYE SAYILARI					
ŞEHİR	SAYI	ŞEHİR	SAYI	ŞEHİR	SAYI
İstanbul	30	Malatya	19	Bolu	17
Ankara	25	Muğla	19	Burdur	17
Sakarya	25	Muş	19	Bursa	17
Adana	24	Osmaniye	19	Denizli	17
Antalya	23	Trabzon	19	Elazığ	17

Isparta	23	Yalova	19	Gümüşhane	17
Konya	23	Zonguldak	19	Iğdır	17
Aydın	22	Ardahan	18	Kırşehir	17
Eskişehir	22	Bilecik	18	Mardin	17
Gaziantep	22	Çorum	18	Mersin	17
Hatay	22	Hakkâri	18	Nevşehir	17
Kars	22	Kahramanmaraş	18	Rize	17
Kırklareli	22	Karaman	18	Samsun	17
Karabük	21	Kırıkkale	18	Tekirdağ	17
Kastamonu	21	Kocaeli	18	Uşak	17
Düzce	20	Ordu	18	Erzurum	16
Kayseri	20	Sivas	18	İzmir	16
Kütahya	20	Şırnak	18	Kilis	16
Manisa	20	Tokat	18	Niğde	16
Sinop	20	Yozgat	18	Tunceli	16
Afyonkarahisar	19	Adıyaman	17	Balıkesir	15
Aksaray	19	Ağrı	17	Bitlis	15
Batman	19	Amasya	17	Giresun	15
Çanakkale	19	Artvin	17	Siirt	15
Çankırı	19	Bartın	17	Şanlıurfa	13
Diyarbakır	19	Bayburt	17	Erzincan	11
Edirne	19	Bingöl	17	Van	10
				TOPLAM	1495

Ülke çapındaki bütün İl Kurullarının toplam üye sayısı, 2021 yılı için 1495 olup her İl Kuruluna ortalama 18 üye düşmektedir. Nüfus, yüzölçümü gibi unsurlara bağlı olarak sayıları değişen İl Kurulları içinde en çok üyeye sahip İl Kurulu 30 üyeye İstanbul, en az üyeye sahip İl Kurulu ise 10 üyeye Van'da bulunmaktadır. Tablo – 1'de yer alan sayılar sabit olmayıp yıl içinde temsilcilerin değişmesi sebebiyle değişikliklere uğramaktadır.

Yönetmelik'te üye sayısına ilişkin bir üst limit bulunmamakla beraber bir alt limitin var olduğu söylenebilir. İlgili Yönetmelik hükümlerine göre İl Kurullarında bulunması gereken en az üye sayısı şu şekilde belirlenmiştir. :

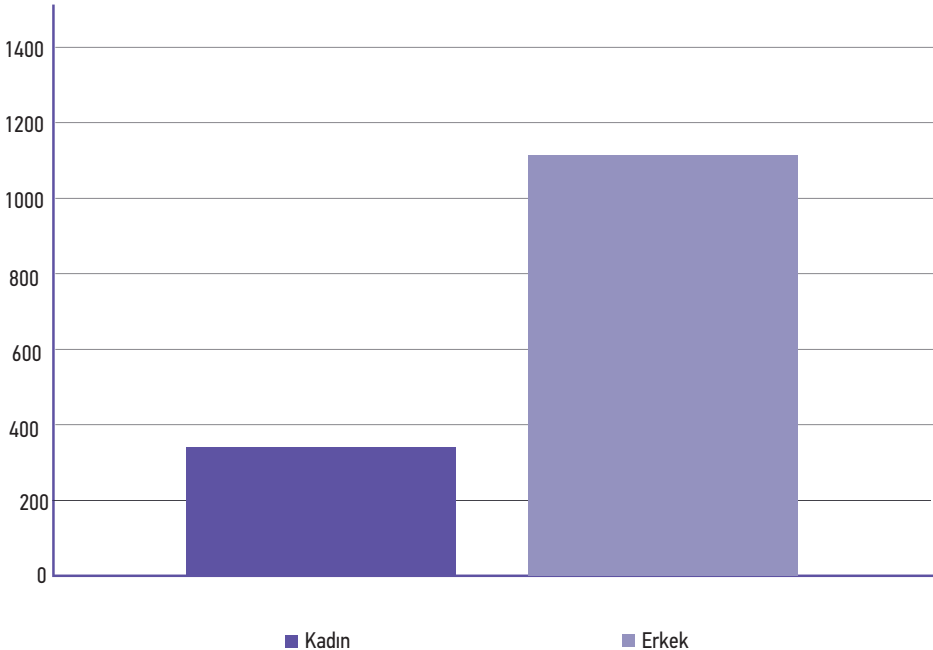
Tablo 2 – İl İnsan Hakları Kurullarında Bulunması Gereken En Az Üye Sayısı

İL İNSAN HAKLARI KURULLARINDA BULUNMASI GEREKEN EN AZ ÜYE SAYISI (Yönetmelik m.5)	
Büyükşehir belediyesi, belediyeden	1 Üye

İl Genel Meclisinden (sadece büyükşehir olmayan iller için)	1 Üye
TBMM`de grubu bulunan siyasi partilerden	5 üye
Üniversiteden	1 Üye
Kamu kurum ve kuruluşlarından	1 Üye
Barodan	1 Üye
Tabip odasından	1 Üye
Ticaret veya sanayi odasından	1 Üye
Diğer meslek odaları veya sendikalardan	1 Üye
Mahalli basından	1 Üye
Muhtarlardan	1 Üye
Okul-aile birliklerinden	1 Üye
Sivil Toplum Kuruluşlarından	3 Üye
TOPLAM	
Büyükşehir belediyesi bulunanlarda	19 Üye
Büyükşehir belediyesi bulunmayanlarda	20 Üye

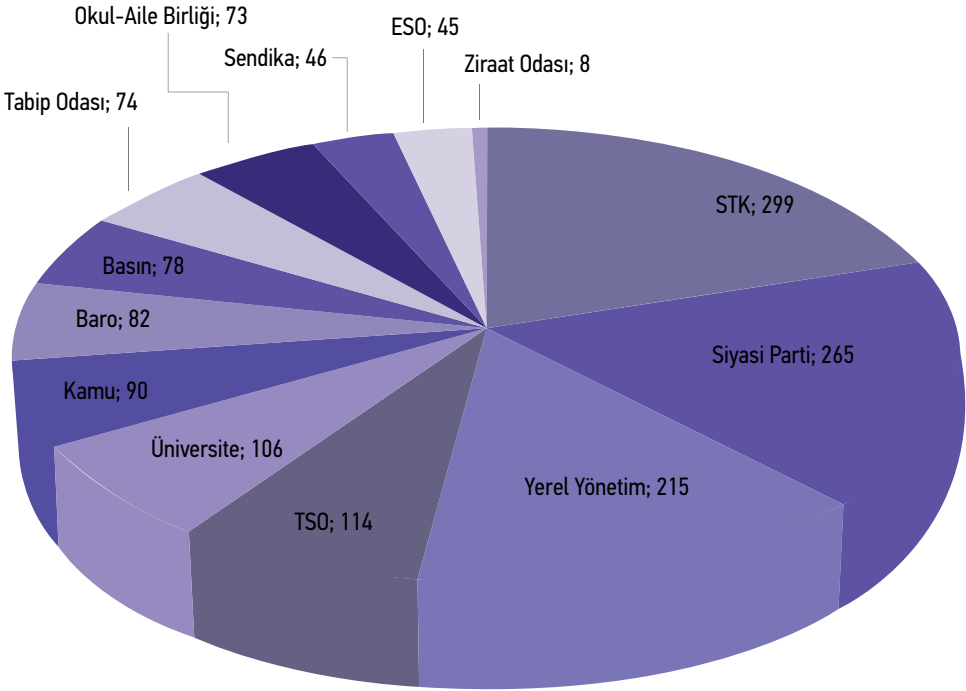
Tablo – 2`ye göre; her bir İl Kurulunda bulunması gereken en az üye sayısı, büyükşehir belediyesi bulunan iller için 19; büyükşehir belediyesi bulunmayan iller için 20`dir. Bu veriler ışığında Tablo – 1`deki 51 İl Kurulunun bu sayıyı karşılayamadığı görülmektedir.

Grafik 1 – İl İnsan Hakları Kurulları Üyelerinin Cinsiyet Dağılımı

Grafik – 1'e göre; ülke çapındaki bütün İl Kurullarında toplam 336 kadın üye, 1159 erkek üye bulunmaktadır. Bu veriler bütün İl Kurullarındaki kadın oranının, toplam üye sayısından %25 daha az olduğunu göstermektedir. Ayrıca Batman, Bayburt, Bingöl, Bitlis, Siirt ve Şanlıurfa İl Kurullarında hiç kadın üye bulunmamaktadır. Öte yandan Aydın ve Bolu 14, Çanakkale, Eskişehir, Kırklareli ve Manisa ise 9'ar kadın üyeye en çok kadın üyesi bulunan İl Kurullarıdır. Bu neticenin doğmasında Bölgelerimizin, sosyokültürel demografik yapısının etkili olduğu düşünülmektedir.

Grafik 2 – İl İnsan Hakları Kurulları Üye Kaynakları

Grafik – 2'ye göre; ülke çapındaki İl Kurullarının üye kaynağının büyük ölçüde sivil ağırlıklı olduğu açıkça görülmektedir. Şöyle ki; 1495 üyeden sadece 90'ı kamu kaynaklarından gelmekte olup Batman, Bitlis, Erzincan, Gümüşhane ve Siirt İl Kurullarında ise kamu kaynaklı üye bulunmamaktadır.

Yine Grafik – 2'ye göre; Toplam üye sayısının %20'si sivil toplum kuruluşlarından, %17'si siyasi partilerden ve %14'ü yerel yönetim (Büyükşehir belediyesi, il özel idaresi, belediye, muhtarlık) kaynaklarından sağlandığı görülmekte olup bunlardan en büyük dilime sahip sivil toplum kuruluşlarından üyelerin, Yalova ve Van hariç bütün İl Kurullarında bulunmakta olduğu anlaşılmaktadır. En çok sivil toplum kuruluşu kaynaklı üyeye sahip İl Kurulları; 12'ser üyeye Ankara ve İstanbul, 10 üyeye Aydın İl Kurullarıdır. Grafik – 2'ye ilk bakışta sivil toplum kuruluşlarının ağırlığı net şekilde görülse de bu kapsamda Kızılay, Türk Hava Kurumu, Tüketicinin Korunması Derneği gibi kuruluşların sıklıkla yer aldığı ve çeşitlilik bakımından yetersiz olduğu tespit edilmiştir. İkinci büyük kaynak olan siyasi partiler olup hemen

hemen bütün İl Kurullarında Adalet ve Kalkınma Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisinden üye bulunmakla birlikte diğer partilerden temsilcilerin daha az yer aldığı görülmüştür. Son olarak yerel yönetimlerden gelen üyelerin de ülkedeki her bir İl Kurulunda yer aldığı tespit edilmiştir.

Ülke çapında İl Kurullarında en az temsil edilen kaynaklar ise sırasıyla 46 üyesiyle sendikalar, 45 üyesiyle esnaf ve sanatkârlar odaları ve 8 üyesiyle ziraat odalarıdır. Adı geçen üç kaynak, sırasıyla %3, %3 ve %0,5 'lik dilimlere sahiptir.

2. İlçe İnsan Hakları Kurulu

Yönetmelik 'in ilgili maddelerine göre İlçe Kurulu ise kaymakam başkanlığında görev yapmaktadır. İlçe Kurulların üye kaynakları şu şekildedir:

- a) İlçe belediye başkanı veya başkan yardımcısı,
- b) İl Genel Meclisinin ilçeden seçilen üyeleri arasından seçeceği bir temsilci,
- c) Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grubu bulunan siyasi partilerin ilçe başkanları veya görevlendirilecekleri bir temsilci,
- d) Fakülte veya yüksekokulun bu konuda görevlendirecekleri bir öğretim üyesi veya elemanı,
- e) Kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan bir avukat veya hukuk fakültesi mezunu bir kamu görevlisi,
- f) İlçede görev yapan avukatlardan başvurular arasından kaymakamlık tarafından belirlenecek bir temsilci,
- g) İlçede görev yapan doktorlardan başvurular arasından kaymakamlık tarafından belirlenecek bir temsilci,
- h) Kaymakamlık tarafından belirlenecek meslek odalarından veya sendikalardan bir temsilci,
- i) Mahalli televizyon, gazete, radyo gibi kuruluşlardan başvurular arasından kaymakamlık tarafından belirlenecek bir temsilci,
- j) Muhtarlar derneği başkanı, yoksa mahalle muhtarlarından başvurular arasından kaymakamlık tarafından belirlenecek bir temsilci,
- k) Okul-aile birliklerinden başvurular arasından kaymakamlık tarafından belirlenecek bir temsilci,
- l) Sivil Toplum Kuruluşlarından başvurular arasından kaymakamlık tarafından belirlenecek en az iki temsilci.

Ülke genelinde büyükşehir statüsünde olmayanlar birimler de dâhil 922 İlçe Kurulu bulunmaktadır olup 2021 yılı için bunlar toplam 10.000 'in üzerinde üyeden müteşekkildir. Nüfus, yüzölçümü gibi unsurlara bağlı olarak sayıları değişen her bir İlçe Kurulunda ortalama 12 üye bulunmaktadır. Antalya Kepez İlçe Kurulu 25 üyeyle en çok, Bingöl Karlıova ve İzmir Selçuk İlçe Kurulları ise 3 'er üyeyle en az üyeye sahip İlçe Kurullarıdır.

3. Ortak Konular

İl ve İlçe Kurullarının kurumsal yapılarına ilişkin diğer önemli ve ortak konular şu şekildedir:

Hem il hem de ilçe düzeyinde kurulan Kurullar üye kaynakları bakımından çoğulcu ve sivil ağırlıklı bir yapıda teşekkül ettirilmiştir. Başkanlık makamlarında mülki idare amirleri bulunmaktaysa da mülki idare amirlerinin Kurulların iş ve işlemlerinde hiyerarşik bir denetim yetkisi bulunmamaktadır. Buna karşın Yönetmelik'in 5 ve 6'ncı maddeleri, Kurulların sivil kanadını oluşturan ticaret veya sanayi odası, diğer meslek odaları veya sendikalar, yerel basın, muhtarlar, okul-aile birlikleri ve sivil toplum kuruluşları kaynaklarından üyelerin valilik ya da kaymakamlık tarafından onaylanmasını hüküm altına almıştır. Başka bir deyişle Kurulun hiyerarşik amiri olmasalar da mülki idare amirleri, belirlenecek üye konusunda çok geniş bir takdir marjından yararlanmaktadırlar.

Kurulların valilik ya da kaymakamlık bünyesinde kurulmaları dolayısıyla sekretarya işleri, hukuk işleri ya da yazı işleri müdürlükleri tarafından yerine getirilmektedir. Yanı sıra Kurulların kendine özgü personel, bütçe, taşınır ve taşınmaz malları da bulunmamaktadır. Kurulların ödenekleri valilik ya da kaymakamlık ve İçişleri Bakanlığı tarafından sağlanmaktadır. İçişleri Bakanlığında alınan resmî bilgilere göre; Kurulların ödenekleri, İçişleri Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkileri Dairesi Başkanlığı bünyesinde Valilik/Kaymakamlık bütçesi İnsan Hakları tertibi altında sağlanmakta olup 2021 yılı içinde ülke çapındaki bütün Kurullara toplam 196.000 TL ödenek tahsis edilmiştir. Toplam miktar bu olmakla birlikte il ya da ilçe bazında detaylı bilgi alınamamıştır.⁸

Yönetmelik gereği; Kurulların bünyesinde en az üç üyeden oluşmak üzere, halkla ilişkiler ve iletişim faaliyetleri, insan hakları eğitimi ve insan hakları bilincini geliştirme, insan hakları ihlallerini araştırma, inceleme ve değerlendirme konularında birer komisyon oluşturulur. Ayrıca gerekli görülen hallerde diğer konularda da komisyonlar oluşturulabilir. Kurullardan alınan resmî bilgilere göre; Kurulların yarısından daha fazlasında oluşturulması gereken komisyonların teşekkül ettirmediği anlaşılmıştır.

C. GÖREV VE YETKİLER

1. Genel Görevler

- a) İllerde Bakanlık⁹, Başkanlık¹⁰, Valilik, İl Masası, İl Kurulu üyeleri ve İlçe Kurulları tarafından İl Kurulunun gündemine getirilen; ilçelerde de Bakanlık¹¹, Başkanlık¹², Valilik, İl Kurulu, Kaymakamlık, İlçe Masası ve İlçe Kurulu üyeleri tarafından İlçe Kurulu gündemine getirilen konuları değerlendirmek.
- b) İnsan hakları ihlal iddialarını incelemek ve araştırmak.

8 İçişleri Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığının 13.01.2022 tarihli ve E-22659617-869-2440 sayılı cevabi yazısı.

9 İçişleri Bakanlığı.

10 Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu.

11 İçişleri Bakanlığı.

12 Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu.

- c) İnsan haklarının korunması ve insan hak ve özgürlüklerinin kullanılmasının önündeki engeller ile hak ihlallerine yol açan sosyal, siyasi, hukuki ve idari sebepleri incelemek, araştırmak ve bunların çözümüne ilişkin valilik veya kaymakamlık makamına önerilerde bulunmak.
- d) Her türlü ayrımcılığın önlenmesi için gerekli çalışmaları yapmak.
- e) İdarenin uygulamalarında vatandaşlara hoşgörü ve nezaketle yaklaşılmasını sağlamak amacıyla gerekli çalışmaları yapmak.
- f) Ayda bir tüm çalışmaları özet olarak, ilçelerde İl Kuruluna, illerde Başkanlığa¹³ bildirmek.

2. Halkla İlişkiler ve İletişim

- a) İl ve İlçe Masaları kurmak.
- b) İnsan haklarına ilişkin ihbar, dilek, talep ve şikâyeti olan kişilerin, insan hakları kurullarına başvurularını kolaylaştırmak için, bütün kamu kurum ve kuruluşları ile şehrin önemli noktalarına "İnsan Hakları Başvuru Kutuları" koymak ve bu kutuların valilik ve kaymakamlık tarafından görevlendirilen personel marifetiyle mümkün olan en kısa sürede açılmasını ve içindekilerin bir tutanakla masa başkanlığına teslim edilmesini sağlamak.
- c) Telefon ve elektronik postayla ihbar imkânını sağlayacak tedbirleri almak, bu amaçla herkesin danışma ve başvuru masalarına ulaşılabilceği telefon ve elektronik mektup adreslerini yazılı ve görsel basın aracılığıyla halka duyurmak.
- d) Kurulların çalışmalarıyla ilgili olarak halkı bilgilendirmek, bu amaçla yazılı ve görsel basın kuruluşlarıyla işbirliği yapmak ve internet imkânından yararlanmak.
- e) Kurulların görev ve çalışmalarında sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliğini geliştirmek.
- f) Sivil toplum kuruluşlarının insan hakları konularında çalışmalar yapmalarını teşvik etmek ve desteklemek.

3. Bilgilendirme, Bilinçlendirme ve Eğitim

- a) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında yer alan insan hakları konularında her türlü çalışmayı yaparak, kurul üyeleri, uygulayıcılar ve vatandaşların bilinçlendirilmesini sağlamak amacıyla etkinlikler düzenlemek.
- b) Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi metni ve insan hakları konusunda taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeleri kurul üyelerine, kamu kurum ve kuruluşlarına ve vatandaşlara dağıtmak.
- c) İnsan hakları ile ilgili kitap, broşür ve mevzuat metinlerini temin ederek kurul üyelerine, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına ve vatandaşlara dağıtmak.
- d) İnsan hakları konusunda, levha, afiş, broşür ve panolar hazırlayarak veya temin edilerek halkın görebileceği yerlere asmak.

- e) İnsan hakları bilincinin yaygınlaştırılması amacıyla, köy ve mahalle muhtarlıklarıyla diyalogu geliştirmek.
- g) İnsan hakları konusunda panel, konferans, seminer, konser, tiyatro, slayt ve film gösterisi gibi etkinlikler düzenlemek.
- h) Yerel radyo ve televizyon kanallarında uzmanların katılımıyla insan hakları konusunda programlar düzenleyerek aydınlatıcı bilgiler verilmesini sağlamak.
- i) İlk ve orta dereceli okullarda insan hakları öğrenci kolu kurulmasını ve insan haklarına saygı bilincini yerleştirmek için etkinlikler düzenlenmesini teşvik etmek.
- j) Fakültelerin ve yüksekokulların insan hakları alanındaki faaliyetlerini desteklemek.
- k) Çevre bilincini yaygınlaştırmak amacıyla bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları yapmak.
- l) Kütüphanelere insan hakları konulu kitap, dergi ve broşür gibi kaynakları temin ederek halkın kullanımına sunulmasını sağlamak.

4. Araştırma ve İzleme

- a) İnsan haklarıyla ilgili konularda üniversiteler, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve diğer kurumlarla işbirliği yaparak araştırma yapılması, yaptırılması ve rapor hazırlanmasını sağlamak.
- b) Kadın, çocuk, hasta ve özürlü hakları ile ilgili araştırmalar yapılması ve çözümler üretilmesini teşvik etmek.
- c) İnsan hakları ihlaline neden olan çevre ve trafik sorunları ile ilgili araştırmalar yapılması ve çözümler üretilmesini teşvik etmek.
- d) İlköğretim çağına geldiği halde çeşitli sebeplerle okula gidemeyen çocuklarla ilgili araştırmalar yapılmasını sağlamak.
- e) Sokak çocuklarının sorunlarının çözümüne, çocuk işçiliğinin ve çocuk dilenciliğinin önlenmesine yönelik çalışmalar yapılmasını sağlamak.
- f) İnsan hakları uygulamalarını yerinde görmek amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlara ziyaretler gerçekleştirmek.
- g) İnsan hakları uygulamalarının teşvik edilmesi amacıyla örnek kurum ve kuruluşlar ile kamu görevlilerinin tespit edilerek ödüllendirilmesini sağlamak.
- h) Karakol ve nezarethane denetleme formlarını inceleyerek varsa aksaklıkların giderilmesi hususunda ilgililere tavsiyelerde bulunmak.
- i) Nezarethane koşullarının iyileştirilmesi ve ilgili mevzuata uygun hale getirilmesi hususunda tavsiyelerde bulunmak.
- j) Sanık haklarının etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamaya yönelik araştırma ve inceleme yapmak.

5. İhlal İddialarını İnceleme ve Karara Bağlama

İl ve İlçe Kurulları; insan hakları ihlali iddiaları ile ilgili başvuruları incelemek ve araştırmak, inceleme ve araştırma sonuçlarını değerlendirmek, ulaşılan sonuçları konusuna göre Cumhuriyet savcılıklarına ya da ilgili idari makamlara iletmek ve sonucunu takip etmekle görevlidir.

Başvuruların mümkün olabildiğince kolaylaştırılması esas olup başvurular; dilekçeyle, telefonla, elektronik posta veya şehrin değişik yerlerine konulan İnsan Hakları Başvuru Kutuları aracılığıyla veya sözlü olarak yapılabilir.

6. TİHEK ile Bağlantılı Görevler

Kurulların TİHEK ile bağlantılı görevlerine dair mevzuat hükümleri şu şekildedir:

6701 sayılı Kanun'un 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (j) bendine göre TİHEK'in: *"Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin bulundukları yerlere haberli veya habersiz düzenli ziyaretler gerçekleştirmek, bu ziyaretlere ilişkin raporları ilgili kurum ve kuruluşlara iletmek ... il ve ilçe insan hakları kurulları[nın] ... bu gibi yerlere gerçekleştirdikleri ziyaretlere ilişkin raporları incelemek ve değerlendirmek."* görev ve yetkisi bulunmaktadır.

Yönetmelik'in 19'uncu maddesine göre; *"Kurullar tarafından faaliyetleri ile ilgili aylık rapor hazırlanır. Hazırlanan raporlar dönemi izleyen ayın ilk 10 günü içerisinde valilik kanalıyla Başkanlığa"¹⁴ gönderilir. Ayrıca kurullar, Dünya İnsan Hakları Günü ve Haftası programı çerçevesinde yapılan faaliyetleri içerir bir raporu bir ay içerisinde valilik kanalıyla Başkanlığa"¹⁵ gönderir."*

Yukarıdaki mevzuat hükümleri bağlamında uygulamada Kurullar tarafından 'Dönemsel Rapor' adı altında 3 çeşit bilgi ve belge gönderimi birlikte ya da ayrı ayrı yapılmaktadır: Faaliyetler, başvuru istatistikleri ve alıkonulma merkezi ziyaretleri¹⁶. Ayrıca her sene Dünya İnsan Hakları Günü özelinde gerçekleştirilen faaliyetler hakkında TİHEK'e ayrıca bilgilendirme yapılmaktadır.

14 Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu.

15 Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu.

16 Yönetmelik'e göre; Kurullar, araştırma ve inceleme başlığı altında karakol ve nezarethane denetleme formlarını inceleyerek varsa aksaklıkların giderilmesi hususunda ilgililere tavsiyelerde bulunmak, nezarethane koşullarının iyileştirilmesi ve ilgili mevzuata uygun hale getirilmesi hususunda tavsiyelerde bulunmak, sanık haklarının etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamaya yönelik araştırma ve inceleme yapmak görevlerini haizdir. Bu bağlamda Kurullar tarafından bu görevlere ilişkin bilgi ve belgeler 'Nezarethane Ziyaretleri' adı altında gönderilmektedir. Ancak 6701 sayılı Kanun'un 9'uncu maddesinin (j) bendinde bu göreve ilişkin alıkonulma merkezlerinin tarifi yapıldığından işbu raporda nezarethane ziyaretleri yerine 'Alıkonulma Merkezi Ziyaretleri' kavramı kullanılmıştır.

TİHEK

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

III. İL İNSAN HAKLARI KURULLARININ DÖNEMSEL RAPORLARI

III. İL İNSAN HAKLARI KURULLARININ DÖNEMSEL RAPORLARI

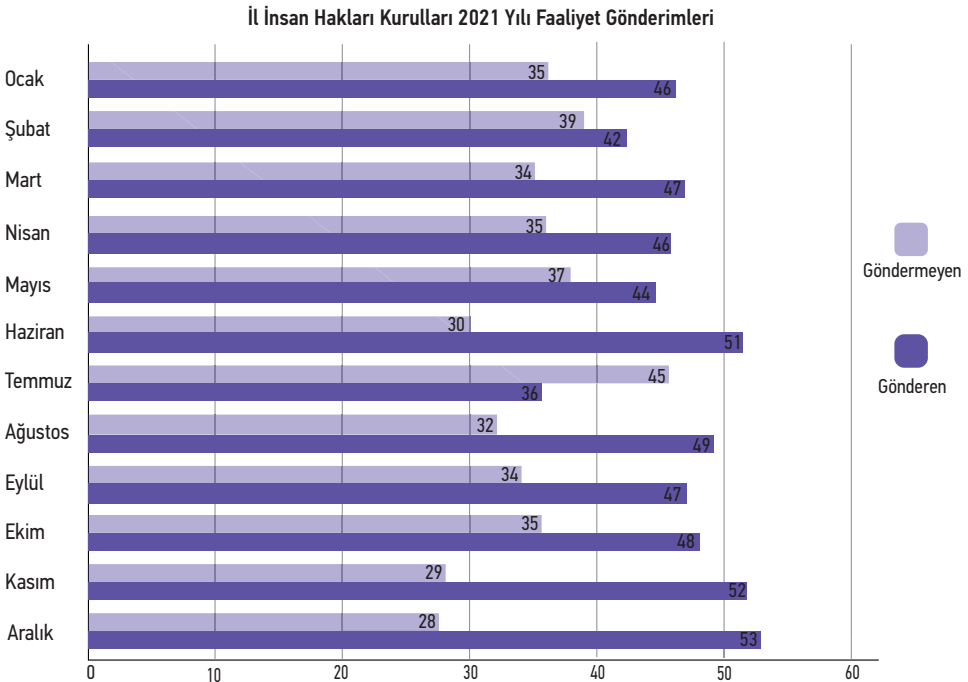
Aylık Dönemsel Raporlar uygulamada; faaliyetler, başvuru istatistikleri ve alıkonulma merkezi ziyaretleri hususlarında bilgi ve belgeleri içermektedir. Ancak mezkûr raporlar, bazı İl Kurulları tarafından toplu, bazı İl Kurulları tarafından ise ayrı ayrı gönderilmektedir. Bu nedenle Dönemsel Raporlar ele alınırken yer yer faaliyetler, başvuru istatistikleri ve alıkonulma merkezi ziyaretleri şeklinde üçlü bir ayırım yapılması gerekmiştir.

A. DÖNEMSEL RAPORLARIN GÖNDERİM İSTATİSTİKLERİ

İlk ele alınması gereken husus, Dönemsel Raporların gönderilmesi/gönderilmemesi hususudur. Keza sağlıklı bir değerlendirme yapılabilmesi için öncelikle, herhangi bir faaliyet ya da çalışma gerçekleştirelmemiş olsa dahi, raporların İl Kurulları tarafından gönderilmiş olması gerekmektedir.

1. Faaliyetlere İlişkin Bilgi ve Belgelerin Gönderimi

Grafik 3 – İl İnsan Hakları Kurullarının 2021 Yılı Faaliyetlerine İlişkin Bilge ve Belge Gönderimi

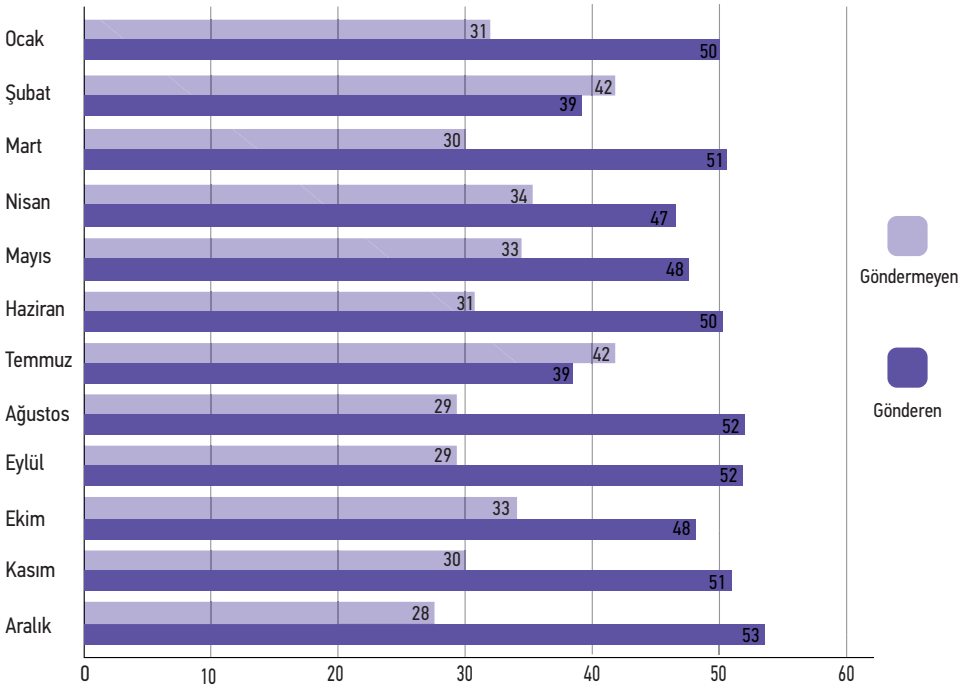
Grafik – 3`e göre; 2021 yılı içinde faaliyet gerçekleştirildiği ya da gerçekleştirilmediği bazında İl Kurulları tarafından toplam 561 bilgi ve belge gönderilmiştir. Aylık olarak bakıldığında Temmuz ayı hariç ülke genelindeki İl Kurullarının %50`sinden fazlası faaliyetlerine ilişkin bilgi ve belge gönderiminde bulunmuştur.

Bilgi ve belge gönderimi resmî yazıyla ve/veya TİHEK`in resmî elektronik posta adresi üzerinden gerçekleştirilmiştir.

2. Başvuru İstatistiklerine İlişkin Bilgi ve Belge Gönderimi

Grafik 4 – İl İnsan Hakları Kurullarının 2021 Yılı Başvuru İstatistikleri Gönderimi

İnsan Hakları Kurulları 2021 Yılı Başvuru İstatistikleri Gönderimleri

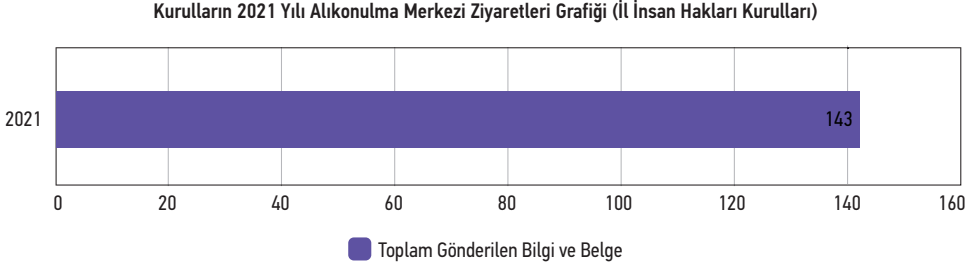
Grafik – 4`e göre; 2021 yılı içinde başvuru alınıp alınmamasına göre; İl Kurulları tarafından toplam 580 bilgi ve belge gönderilmiştir. Aylık bazda Şubat ve Temmuz ayları hariç ülke genelindeki İl Kurullarının %50`sinden fazlası başvurulara ilişkin bilgi ve belge gönderiminde bulunmuş olduğu görülmektedir.

Bilgi ve belge gönderimi resmî yazıyla ve TİHEK`in resmî elektronik posta adresi üzerinden gerçekleştirilmiştir.

3. Alıkonulma Merkezi Ziyaretlerine İlişkin Bilgi ve Belge Gönderimi

İl Kurulları, aylık faaliyet ve istatistiklere dair bilgi ve belgelerin haricinde; kendilerinin yahut İl/ilçe Emniyet Müdürlüğü ve Jandarma Komutanlıkları gözetiminde gerçekleştirdikleri alıkonulma merkezi ziyaretlerine dair formları da 'Nezarethane Raporları' adı altında TİHEK'e göndermektedirler.

Grafik 5 – İl İnsan Hakları Kurullarının 2021 Yılı Alıkonulma Merkezi Ziyaretlerine İlişkin Bilgi ve Belge Gönderimi

Grafik – 5'e göre; 2021 yılı içinde alıkonulma merkezi ziyaretlerine dair İl Kurulları tarafından toplam 143 bilgi ve belge gönderilmiş olduğu görülmektedir. Genel itibariyle bahse konu raporlar, 3'er aylık dönemler halinde gönderilmekte olup bazı İl Kurulları ise bu raporları aylık olarak TİHEK'e iletmektedir.

Bilgi ve belge gönderimi resmî yazıyla ve TİHEK'in resmî elektronik posta adresi üzerinden gerçekleştirilmektedir.

Raporların gönderilme aralıkları bakımından tutarlılık sağlanmadığı ve alıkonulma merkezlerine yapılan ziyaretlerden bazılarının aylık faaliyet raporları içerisinde gösterilmesi sebebiyle alıkonulma merkezlerine ilişkin sağlıklı istatistiki verilerin aylık tablo ya da tablolara dökülmesi mümkün olmamıştır.

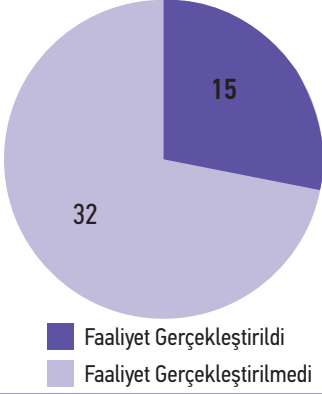
B. GERÇEKLEŞTİRİLEN FAALİYETLER

Grafik – 3'e göre 2021 yılı içindeki faaliyetlerine dair bilgi ve belge göndermiş olan İl Kurullarının faaliyet gerçekleştirip gerçekleştirmediği durumlarına göre faaliyet konuları ve türleri bazında bilgiler şu şekildedir:

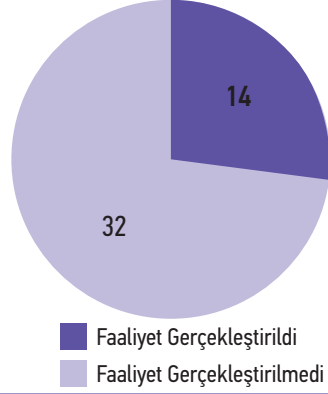
Grafik 6 – İl İnsan Hakları Kurulları Faaliyetleri

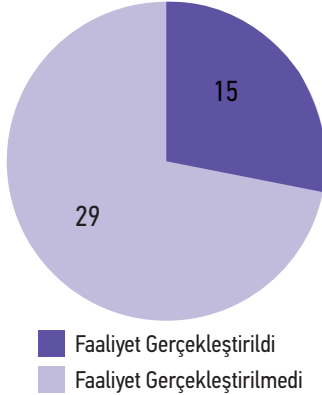
İl İnsan Hakları Kurulları
Faaliyet Grafiği (2021 Mart)

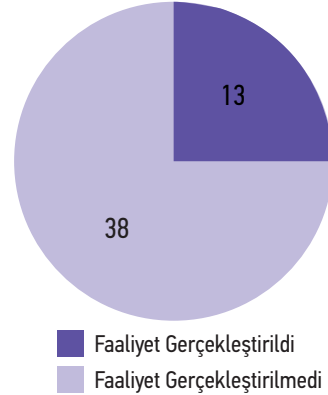
İl İnsan Hakları Kurulları
Faaliyet Grafiği (2021 Nisan)

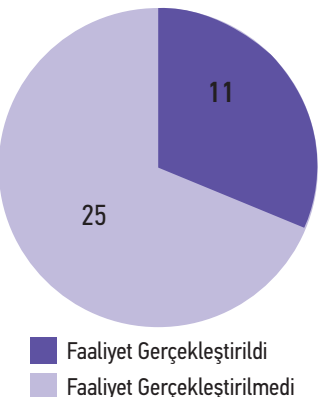
İl İnsan Hakları Kurulları
Faaliyet Grafiği (2021 Mayıs)

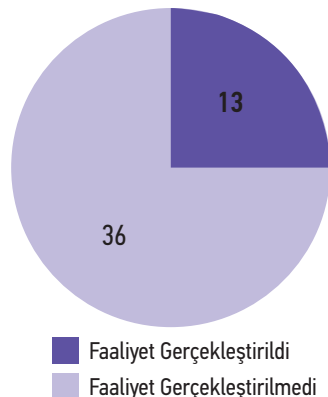
İl İnsan Hakları Kurulları
Faaliyet Grafiği (2021 Haziran)

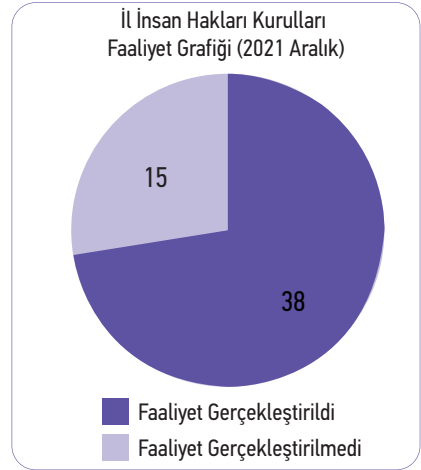
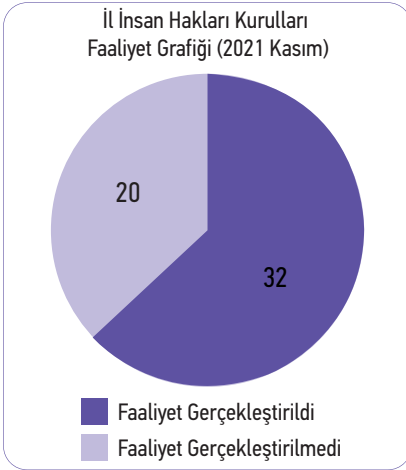
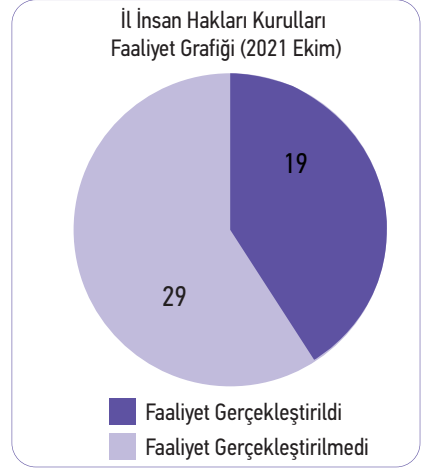
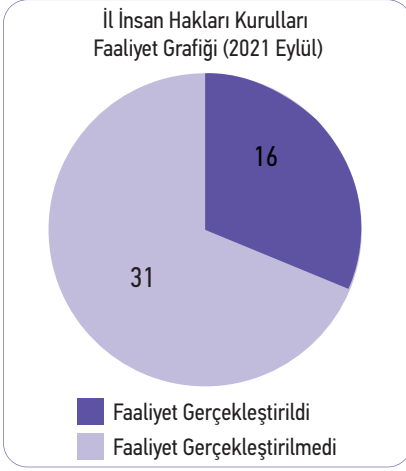

İl İnsan Hakları Kurulları
Faaliyet Grafiği (2021 Temmuz)

İl İnsan Hakları Kurulları
Faaliyet Grafiği (2021 Ağustos)

Grafik – 6'ya göre; 2021 yılı içinde İl Kurulları tarafından toplam 222 faaliyet gerçekleştirilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu veriler ışığında tüm İl Kurullarının yıllık bazda faaliyet gerçekleştirme oranının yaklaşık %40 olduğu görülmektedir. Aylık olarak değerlendirildiğinde Kasım ve Aralık aylarında faaliyet gerçekleştiren İl Kurullarının sayısının en fazla seviyede; Temmuz ayında ise bu sayının en az seviyede olduğu görülmektedir.

Gerçekleştirilen faaliyetler, farkındalık çalışmaları, hizmet içi eğitim ve seminer odaklı olsa da özellikle ilgili kurum ve kuruluşlara verilen eğitimlerin ve düzenlenen seminerlerin Kurul tarafından gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği hususu netliğe kavuşturulamamıştır. Öte yandan faaliyet olarak gösterilen hususların çoğunluğunu Kurulların iç düzenlerine ilişkin hususlarla il çapındaki kurum ve kuruluşların gerçekleştirdikleri faaliyetler ve alıkonulma merkezi ziyaretleri teşkil etmektedir. Alıkonulma merkezi ziyaretleri aşağıda ayrıca ele alınacaktır.

Görsel-1 Hakkâri İl İnsan Hakları Kurulu Faaliyetleri

HAKKÂRİ İL İNSAN HAKLARI KURULU DÖNEMSEL RAPORU (Aralık 2021)

A. GİRİŞ

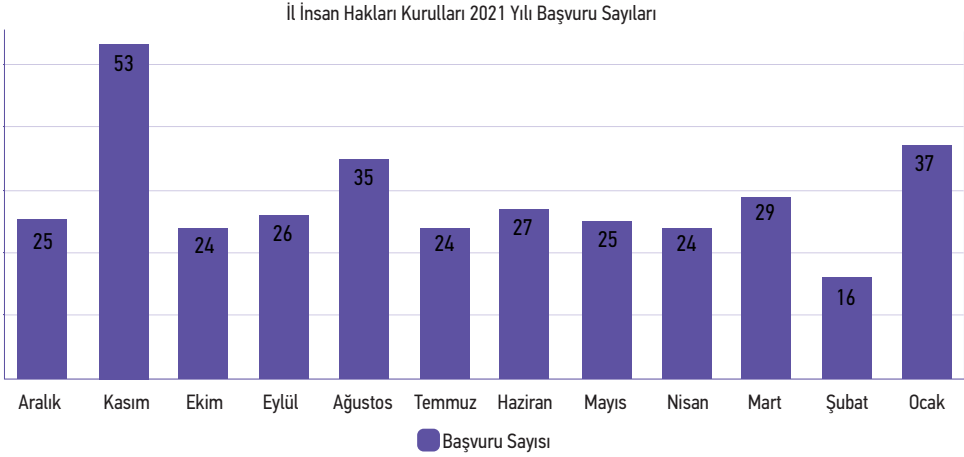
İşbu rapor, 6701 sayılı Kanun' un ilgili hükümleri ile 23/11/2003 tarih ve 25298 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanan İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik' in 19' uncu maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

B. FAALİYETLER

- Valiliğimizin koordinatörlüğünde Hakkâri Üniversitesi ve İl Müftülüğünün işbirliği ile Halk Eğitim Merkezi konferans salonunda İnsan Hakları konusunda konferans verildi.
- İlimiz ve ilçelerinde bulunan Kamu Kurum ve Kuruluşlarının ilan panolarına konunun önemine binaen görseller asılarak kamuoyunun bilgilendirilmesi ve toplumsal farkındalığın artırılması sağlandı.
- İlgili kamu kurumlarının kendi faaliyet alanları ile ilgili İnsan Haklarına yönelik çeşitli konu başlıklarında bilgilendirme seminerleri düzenlenerek gerekli eğitimler verilmiştir.
- Okullarda pano çalışmaları yapılarak sınıflarda tiyatro ve sunum etkinlikleri ile öğrencilerimizin konu hakkında bilgilendirilmeleri sağlanmıştır.

C. BAŞVURULAR

Grafik 7 – İl İnsan Hakları Kurulları 2021 Yılı Başvuru Sayıları

Grafik – 7'ye göre; 2021 yılı içinde İl Kurullarına toplam 345 adet başvuru yapılmıştır. Aylık olarak değerlendirildiğinde en fazla başvurunun Kasım ayında; en az başvurunun Şubat ayında yapıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca hem yıl bazında (toplam 140 adet) hem de aylık (her ay ortalama 11 adet) olarak en fazla sayıda başvuru İstanbul İl Kuruluna yapılmıştır. Standart bir prosedür takip edilmediğinden başvuruların akıbetine ilişkin net bir değerlendirme yapılamasa da başvuruların büyük bir kısmının muhatplara iletildiği tespit edilmiştir.

Görsel-2 İstanbul İl İnsan Hakları Kurulu Başvuruları

İSTANBUL
İL İNSAN HAKLARI KURULU DÖNEMSEL RAPORU
(Aralık 2021)

A. GİRİŞ

İşbu rapor, 6701 sayılı Kanunun ilgili hükümleri ile 23/11/2003 tarih ve 25298 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik’in 19’uncu maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

B. FAALİYETLER

10 Aralık Dünya İnsan Hakları Günü konusunda kamuoyunda farkındalık oluşturmak için TİHEK tarafından hazırlanan afişler <https://www.tihek.gov.tr/10-ARALIK-insan-haklari-gunu-afisleri> linkinden alınarak Valiliğimiz ana ve ek binasına asılmıştır.

C. BAŞVURULAR

Aralık ayında Kurulumuza 11 adet başvuru yapılmıştır. Başvuru konularına ilişkin bilgiler şu şekildedir:

KONU	SAYI
Kötü Muamele Yasağı	4
Sağlık Hakkı	2
Diğer	5

Aralık ayında yapılan başvuruların;

- 2 adedine mevzuattaki şartları taşımadığından değerlendirmeye alınmayarak dilekçe sahiplerine başvuruları hakkında bilgilendirme yapılmıştır.
- 4 adedi ilgili Cumhuriyet Başsavcılıkları kanalıyla Ceza İnfaz Kurumlarına, 1 adedi İstanbul İl Emniyet Müdürlüğüne bilgi-belge istenmek üzere gönderilmiştir.
- 3 adedi İnsan Hakları Modülü üzerinden ilgili Kaymakamlığa,

Görsel-3 Bayburt İl İnsan Hakları Kurulu Başvuru

T.C.
BAYBURT VALİLİĞİ
Hukuk İşleri Şube Müdürlüğü

Sayı :E-93255903-172-1273
Konu :İnsan Hakları Aylık Raporu (Mart 2021)

01.04.2021

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU BAŞKANLIĞINA

23 Kasım 2003 tarih ve 25298 sayılı resmi gazete de yayımlanarak yürürlüğe giren İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmeliğe uygun olarak İlimiz İnsan Hakları Kurulu Alt Komisyonları ile birlikte oluşturularak görevine etkin bir şekilde devam etmektedir.

Bu dönem itibarı ile İlimiz İnsan Hakları Kuruluna Bayburt [redacted] yatmakta olan [redacted]nin babası [redacted] tarafından 22.03.2021 tarihli başvurusunda oğlunu cezaevinde kötü muamele gördüğüne dair dilekçesi İl İnsan Hakları Kurulumuzda görüşülmüştür.

Dilekçede belirtilen hususların ilgisi nedeniyle Bayburt Cumhuriyet Başsavcılığı'na bilgi verilmiş olup, Bayburt [redacted]na yazı yazılarak kurul tarafından yerinde tutulan tutanağın İl İnsan Hakları Kurulumuzca görüşülerek karara bağlanmasına oy birliğiyle karar verilmiştir.

Kurulumuzda başkaca herhangi bir bireysel veya toplu başvuru bulunmamakta; yakalama, gözaltına alma ve ifade alma ihlali ile ilgili herhangi bir başvuru da bulunmamaktadır.

İlimizde yapılan Mart 2021 ayına ait çalışmalar yukarıda özet olarak açıklanmış olup, kurulumuz çalışmalarına mevzuat çerçevesinde ve hassasiyetle devam etmektedir.

Bilgilerinize arz ederim.

Görsel-4 Manisa İl İnsan Hakları Kurulu Başvuru

T.C.
MANİSA VALİLİĞİ
Hukuk İşleri Şube Müdürlüğü

Raporun Ait Olduğu Ay: Ağustos 2021

İlimiz İnsan Hakları İl ve İlçe Kurullarının İnsan Hakları Kurullarının Görev Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkındaki Yönetmelik" gereğince yapmış oldukları 2021 yılı Ağustos ayı çalışmaları aşağıda belirtilmiştir.

BAŞVURULAR:

1. İlimiz [redacted] İlçe İnsan Hakları Kuruluna Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği Temsilcisi [redacted] tarafından [redacted] İlçesi İnsan Hakları Kurulu Başkanlığına hitaben yazılan dilekçede; [redacted]da bulunan hükümlü [redacted]nin ağırlaştırılmış müebbet hükümlüsü olduğundan yalnızca 2 saat havalandırılmaya çıkarıldığı, salgın sürecinin başından beri hiçbir sosyal ve sportif faaliyete çıkarılmadığı, başka koşullarda kalan mahpusların spor faaliyetine çıkarıldığı, bunun hâlihazırda sosyalleşme imkanı olmayan ağırlaştırılmış müebbet hükümlüsü mahpusların psikolojik durumlarını son derece olumsuz etkilediği iddiaları ile ilgili olarak sonucundan [redacted] Kaymaklığına bilgi verilmesi hususunda [redacted]Cumhuriyet Başsavcılığına yazı yazılmasına karar verildiği anlaşılmıştır.

2- Manisa Valiliği İl İnsan Hakları Kurulu Başkanlığı'nın 06.07.2021 tarih ve 11207 sayılı yazısı ekinde alınan [redacted] hükümlü olarak bulunan [redacted]nin dilekçesinde yaşam hakkının kısıtlandığı, 10.08.2021 tarihli dilekçesinde ise; kurum içerisinde psikolojik şiddet yapıldığı iddia ettiği konular ile ilgili [redacted]İnsan Hakları İhlallerini Araştırma, İnceleme ve Değerlendirme Komisyonu tarafından yapılan görüşme sonucu kararlaştırılan 16.08.2021 tarihli raporunda; "... Mahkumların ailelerine gönderilen kolilerin içinde yer alan elişe eşyalarının Covid-19 hastalığı sebebiyle yasaklandığı ve cezaevi yönetiminin de karar alınır bu çerçevede karar alması usul ve yasaya uygundur. Aynı zamanda mahkum sayısına oranla koşullarda bulunan yatak sayısının azlığı ve mahkumların duruma göre yer yataklarında yatması cezaevi yönetiminin tek başına çözebileceği bir husus değildir. Belirli maddi imkansızlıkların göz önünde oluşu, aynı zamanda fiziki koşulların yetersizliği, mahkum sayısının fazlalığı, kapalı ceza infaz kurumlarının binalarından kaynaklanan yetersizlikler bir araya geldiğinde bu tür bir sorun kaçınılmaz olmaktadır. Son olarak mahkumların hastalıkları neticesinde cezaevi görevlilerinin daha hızlı harekete geçebilmesini sağlayan acil yardım butonu ülkemizde de farklı ülkelerde de fazlasıyla kullanılan bir sistem haline gelmiştir. Ülkemizde özellikle büyük kapalı ceza infaz kurumlarımızda etkin şekilde kullanılıp ani durumlarda hızlı çözümler sunabilmektedir. Ancak [redacted] Ceza İnfaz Kurumu gibi nispeten daha küçük Ceza İnfaz Kurumlarında yaygın olarak kullanılmamaktadır. Başlıca sebeplerinden birisi maddi yetersizlikler ve altyapı sorunları olsa da [redacted] ceza infaz kurumu nispeten küçük bir cezaevi olduğundan sistemin başka cezavahlerinde yaptığı etkiyi beklemek haksızlık olur. Tüm bu durumları göz önüne aldığımızda şikayetlere konu eylemlerle ilgili idarenin veya personelin kasıtlı eylemini tespit edemedik. ..." denildiği, [redacted]nin başvurusunun GÜNDEMEN KALDIRILMASINA karar verildiği anlaşılmıştır.

D. ALIKONULMA MERKEZİ ZİYARETLERİ

Kurullar, genellikle 3'er ya da 6'şar aylık dönemler halinde kendileri veya İl/ilçe Emniyet Müdürlükleri ve Jandarma Komutanlıkları tarafından gerçekleştirilen alıkonulma merkezi ziyaretleri sonucunda elde ettiği verileri ve nezarethane denetim formlarını 'Nezarethane Raporları' adı altında Kurumumuza göndermektedirler.

Görsel 5 – Kars İl ve İlçe Kurullarından Gelen "Nezarethane Raporu" Sureti

KARS İL VE İLÇE İNSAN HAKLARI KURULLARI KARAKOL VE NEZARETHANE ZİYARETİ RAPORU					
ZİYARET EDEN BİRİM	ZİYARET EDİLEN BİRİM	DENETİM TARİHİ	HABERLİ HABERSİZ	TESPİT VE TAVSİYELER	GERÇEKLEŞTİRİLEN İŞLEMLER
KARS İL İHK	Merkez Jandarma K.İği ve Nezarethanesi	19.03.2021	HABERSİZ	Merkez Jandarma Komutanlığının Nezarethanesi tadıatında olması nedeniyle İl Emniyet Müdürlüğü Nezarethanesi kullanılmaktadır.	
KARS İL İHK	İl Emniyet Müdürlüğü Nezarethanesi	19.03.2021	HABERSİZ	Nezarethanesinin fiziki şartlarının uygun olduğu, personelin titizlikle görev yaptığı görülmüştür. Nezarethane kayıt defterlerinin düzenli olarak işlendiği görülmüştür. Kamera sisteminin çalıştığı tespit edilmiştir. Hijyen kullarına sıkıkat edildiği görülmüştür.	
KARS İL İHK	Kazımpaşa Polis Mer Amirliği ve Nezarethanesi	19.03.2021	HABERSİZ	Nezarethanesinin fiziki şartlarının uygun olduğu, personelin titizlikle görev yaptığı görülmüştür. Nezarethane kayıt defterlerinin düzenli olarak işlendiği görülmüştür. Kamera sisteminin çalıştığı tespit edilmiştir. Hijyen kullarına sıkıkat edildiği görülmüştür.	
AKYAKA İLÇE İHK	İLÇE JANDARMA K. LİĞİ	19.01.2021 22.02.2021 22.02.2021	HABERSİZ	Nezarethanesinin fiziki şartlarının uygun olduğu, personelin titizlikle görev yaptığı görülmüştür.	
AKYAKA İLÇE İHK	İLÇE EMNİYET AMİRLİĞİ	19.01.2021 22.02.2021 22.03.2021	HABERSİZ	Nezarethanesinin fiziki şartlarının uygun olduğu, personelin titizlikle görev yaptığı görülmüştür.	
ARPAÇAY İLÇE İHK	İLÇE JANDARMA K. LİĞİ	25.01.2021 23.02.2020 24.03.2021	HABERSİZ	Nezarethanesinin fiziki şartlarının uygun olduğu, personelin titizlikle görev yaptığı görülmüştür.	
ARPAÇAY İLÇE İHK	İLÇE EMNİYET AMİRLİĞİ	25.01.2021 23.02.2021 24.03.2021	HABERSİZ	Nezarethanesinin fiziki şartlarının uygun olduğu, personelin titizlikle görev yaptığı görülmüştür.	
DİĞOR İLÇE İHK	İLÇE JANDARMA K. LİĞİ	12.01.2021 08.02.2021 10.03.2021	HABERSİZ	Nezarethanesinin fiziki şartlarının uygun olduğu, personelin titizlikle görev yaptığı görülmüştür.	
DİĞOR İLÇE İHK	DAĞPINAR J. KRK. K. LİĞİ	12.01.2021 08.02.2021 10.03.2021	HABERSİZ	Nezarethanesinin fiziki şartlarının uygun olduğu, personelin titizlikle görev yaptığı görülmüştür.	
DİĞOR İLÇE İHK	İLÇE EMNİYET AMİRLİĞİ	11.01.2021 08.02.2021 10.03.2021	HABERSİZ	Nezarethanesinin fiziki şartlarının uygun olduğu, personelin titizlikle görev yaptığı görülmüştür.	

Görsel – 5'te de görüldüğü üzere ziyareti hangi birimin gerçekleştirdiği, ziyaretin nereye yapıldığı, tarihi, denetimin haberli/habersiz gerçekleştirildiği, inceleme sonunda tespit edilen hususlar ve tespit edilen hususlara ilişkin tavsiyeler ve tavsiyeler neticesinde ne tür işlemlerin gerçekleştirildiği hususları yer almaktadır. 2021 yılı içerisinde İl Kurulları tarafından alıkonulma merkezi ziyaretlerine ilişkin 143 adet 'Nezarethane Raporu' gönderilmiştir. Gönderilen bu 143 raporun incelenmesinden yaklaşık 1847 alıkonulma merkezi ziyaretinin yapıldığı tespit edilmiştir.

Mezkûr raporlarda İl/ilçe Emniyet Müdürlükleri ve Jandarma Komutanlıkları tarafından gerçekleştirilen ziyaretlere yer verildiği sıkça görülmektedir. Ancak çoğu durumda emniyet ve jandarma makamları tarafından gerçekleştirilen bu ziyaretlere Kurullardan üyeler katılmamaktadır. Bu nedenle adı geçen ziyaretlerin Yönetmelik kapsamında gerçekleştirilerek TİHEK'e bilgi verilmesi gereken ziyaretlerden olmadığı tespit edilmiştir. Öte yandan Kurul üyelerinin katılımıyla yapılan az sayıda ziyarette ise standart formlar kullanılmadığı, raporlar arasında usul birlikteliğinin sağlanmadığı görülmektedir. İl Kurulları gerçekleştirdikleri bir kısım ziyaretleri formlar üzerinden diğer kısım

ziyaretleri check-list'ler üzerinden gönderirken; bazı İl Kurulları ise yazılı açıklama olarak TİHEK'e iletmışlerdir. Raporlarda karşılaşılan bir diğer husus da dil kullanımına ilişkindir. Bazı formlar resmî yazışma dilinin gereklerine göre doldurulmuşken bazı formlar günlük konuşma dilinde yahut resmî yazışma dilinin dışına çıkılarak doldurulmuştur.

Görsel 6 – Kahramanmaraş İl İnsan Hakları Kurulundan Gelen Rapor Sureti

T.C.
KAHRAMANMARAŞ VALİLİĞİ
İL İNSAN HAKLARI KURULU BAŞKANLIĞI

KAHRAMANMARAŞ [REDACTED] CEZA İNFAZ KURUMU ZİYARETİ
RAPORU
(Rapor No: 2021/03)

(İl İnsan Hakları Kurulu'nun 28.12.2021 tarih ve 2021/02 sayılı kararında oybirliği ile kabul edilmiştir.)

ARALIK 2021

Yapılan alıkonulma merkezi ziyaretlerinin incelenmesi sonucunda check-list ve yazılı açıklama usulünden farklı olarak; bazı Kurulların gerçekleştirmiş oldukları ziyaretler neticesinde tespit ettikleri hususları sistematik bir rapor haline getirmiş oldukları tespit edilmiştir. Kasım ayı içinde Kahramanmaraş İl Kurulu tarafından hazırlanmış olan Görsel – 6`daki “Kahramanmaraş... Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti Raporu” bu duruma örnek teşkil etmektedir. İyi uygulama örneklerinden sayılabilecek bu usul, Kurumumuzun da ilerleyen dönemlerde mezkûr ilde gerçekleştireceği ziyaretlerde önemli bir kaynak olarak kullanılabilecek olup; aynı zamanda Kurulların etkinliklerinin artırılması halinde gerçekleştirebilecek faaliyetlerin potansiyelini de ortaya koymaktadır.

**IV.
İL VE İLÇE
İNSAN HAKLARI
KURULLARININ
DÜNYA İNSAN
HAKLARI GÜNÜ
ÖZELİNDE
FAALİYETLERİ**

TİHEK

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

IV. İL VE İLÇE İNSAN HAKLARI KURULLARININ DÜNYA İNSAN HAKLARI GÜNÜ ÖZELİNDE FAALİYETLERİ

Yönetmelik'in ilgili hükmüne göre; Kurullar, Dünya İnsan Hakları Günü ve Haftası programı çerçevesinde yapılan faaliyetleri içerir bir raporu bir ay içinde valilik kanalıyla TİHEK'e gönderir. Bu kapsamda 2021 yılı için 10 Aralık Dünya İnsan Hakları Günü özelinde 47 ilde Kurullar tarafından faaliyet gerçekleştirilmiş olup faaliyet gerçekleştiren Kurullar ve bazı faaliyet türlerine ilişkin bilgiler şu şekildedir:

Tablo 3 – İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının 10 Aralık 2021 Dünya İnsan Hakları Günü Faaliyetleri

KURULLARIN 10 ARALIK 2021 DÜNYA İNSAN HAKLARI GÜNÜ FAALİYETLERİ	
Aksaray İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Konferans
Amasya İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Hizmet içi eğitim, okul ziyaretleri
Ardahan İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Sergi, yarışma, basım açıklaması
Aydın İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Konferans, yarışma, afiş ve broşür
Bartın İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Afiş ve broşür
Bayburt İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Huzurevi ziyareti, yarışma
Bilecik İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Afiş ve broşür, eğitim, tören
Bingöl İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Afiş ve broşür, söyleşi, eğitim
Bolu İl İnsan Hakları Kurulu	Afiş
Burdur İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Afiş ve broşür, sempozyum
Çanakkale İl İnsan Hakları Kurulu	Panel, el kitabı
Çankırı İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Basın açıklaması, tören, yarışma
Çorum İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Seminer, sergi
Denizli İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Afiş, seminer, vaaz
Diyarbakır İl İnsan Hakları Kurulu	Eğitim, yarışma
Düzce İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Ders konusu, okul panosu
Edirne İl İnsan Hakları Kurulu	Konferans
Elazığ İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Huzurevi ziyareti, eğitim
Eskişehir İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Basın açıklaması, tören, yarışma
Gümüşhane İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Basın açıklaması, yarışma
Hatay İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Afiş ve broşür, eğitim

İğdır İl İnsan Hakları Kurulu	Yarışma, seminer
Isparta İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Konferans
Kahramanmaraş İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Afiş
Kayseri İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Afiş ve broşür, ziyaret
Kırşehir İl İnsan Hakları Kurulu	Afiş ve broşür, yarışma
Kilis İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Yarışma
Konya İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Söyleşi, seminer
Malatya İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Konferans, kamu spotu
Manisa İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Afiş ve broşür, yarışma
Mardin İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Seminer, eğitim, vaaz
Niğde İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Afiş ve broşür, seminer, vaaz
Ordu İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Broşür, ziyaret
Osmaniye İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Seminer, söyleşi, vaaz
Samsun İl İnsan Hakları Kurulu	Afiş ve broşür, sergi
Siirt İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Seminer, eğitim
Sinop İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Afiş ve broşür, seminer, yarışma
Sivas İl İnsan Hakları Kurulu	Tören
Şanlıurfa İl İnsan Hakları Kurulu	Kutlama mesajı
Tekirdağ İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Yarışma, konferans, eğitim
Tokat İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Konferans, sergi, sunum
Trabzon İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Kutlama mesajı, ziyaret
Tunceli İl İnsan Hakları Kurulu	Afiş, kutlama mesajı
Uşak İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Vaaz, tören
Yalova İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	Panel, semineri sergi
Yozgat İl İnsan Hakları Kurulu	Ziyaret, söyleşi
Zonguldak İl İnsan Hakları Kurulu	Afiş ve broşür, tören

Kurulların bilgilendirme, bilinçlendirme ve eğitim ana görevinin özel bir görünümü olarak Yönetmelik 'te düzenlenmiş olan Dünya İnsan Hakları Günü etkinlikleri ile ilgili olarak 34 ilde herhangi bir faaliyet tespit edilememiştir. Öte yandan en az bir faaliyet gerçekleştirilen 47 ildeki Kurullar tarafından ise hem vatandaşlara hem de kamu görevlilerine yönelik olarak seminer düzenleme, eğitim verme, afiş ve broşür dağıtma gibi yöntemlere sıklıkla başvurulduğu tespit edilmiştir.

Görsel 7 – Gümüşhane İl İnsan Hakları Kurulu 10 Aralık Broşür Dağıtımı

Görsel 8 – Elazığ İl İnsan Hakları Kurulu 10 Aralık Huzurevi Ziyareti

Görsel 9 – Elazığ İl İnsan Hakları Kurulu 10 Aralık Semineri

Görsel 10 – Şanlıurfa İl İnsan Hakları Kurulu 10 Aralık Kutlama Mesajı

**10 ARALIK 2021 DÜNYA İNSAN HAKLARI GÜNÜ VE HAFTASI
KUTLAMA MESAJI**

10 Aralık 1948' de Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca kabul edilen ve Türkiye Cumhuriyeti Devletince 6 Nisan 1949' da onaylanan “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi” tüm insanların hiçbir ayırım gözetilmeksizin yalnızca insan olduklarından dolayı eşit, hür ve onurlu yaşama hakkına sahip olmalarını garanti altına almıştır. İnsan hakları, bütün insanlığın ortak değeri, bütün uygar ülkelerin ortak paydasıdır. İnsanlar arasında hiçbir zaman ayırım gözetilmeksizin onlara hür, eşit bireyler olarak, insan onuruyla bağdaşan tarzda muamele etmek, insan hakları kavramının gereğidir. İnsan hakları, çağdaş uygar toplumların temelidir. İnsan hakları demokrasinin vazgeçilmez unsurudur.

Anayasamızda insan haklarına bugüne kadar gereken önemi vererek geniş yer ayrılmıştır. 1982 Anayasasının 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin nitelikleri arasında “İnsan haklarına saygılı” devlet olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca Devletin temel amaç ve görevlerini gösteren Anayasa' nın 5. maddesinde, “kisinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak” devletin temel görevleri arasında sayılmıştır. Anayasamızın 12-74. maddeleri arasında ise, kişilerin temel hak ve hürriyetleri güvence altına alınmıştır. Anayasal güvence insan haklarına saygı açısından temel olmakla birlikte yeterli değildir. Bu nedenle Anayasamızda tanınan temel hak ve hürriyetlerden herkesin tam ve eşit olarak yararlanabilmesi için insan haklarını koruma mekanizmaları geliştirilmiştir.

Ülkemizde insan haklarını korumada yargı erkinin ve sivil toplumun yanında, yerel düzeyde insan haklarını korumak amacıyla 2000 yılında 81 il ve 850 ilçede “İnsan Hakları İl ve İlçe Kurulları” kurulmuştur. Bu kurullar 23 Kasım 2003 tarihli Resmi Gazete 'de yayımlanan yönetmelikle yeniden yapılandırılmış, kurullarda sivil toplumun temsili güçlendirilmiştir. 2005 yılında İlimizde de kurulan; İnsan Hakları İl ve İlçe Kurulları, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi için çalışmalar yapmaktadır. Kurullar, öncelikle idarenin uygulamalarında vatandaşlara hoşgörü ve nezaketle yaklaşılmasını sağlamakla ve insan hakları ihlallerinin önlenmesi için gerekli çalışmaları yapmakla yükümlüdür.

Hak ihaline şahsen uğradığınız ya da tanık olduğunuz her durumda, “Valilik veya Kaymakamlık” binasında bulunan “İnsan Hakları Danışma ve Başvuru Masaları” aracılığı ile bu kurullara başvuruda bulunabilirsiniz. Tüm kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, özel sektör, tüzel kişiliğe haiz kurum ve kuruluşlar, meslek odaları, bireyler ve özellikle medya tarafından insanların, insan hakları konusunda bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi bu haftanın hak arama bilincinin geliştirilmesine yönelik bir fırsat olarak görülmesi, insan hak ve özgürlüklerinin herkes için tüm yönleriyle korunup hayata geçirildiği bir dünyaya ulaşılması temennisiyle “10 Aralık Dünya İnsan Hakları Günü ve Haftası” kutlarız.

ŞANLIURFA İL İNSAN HAKLARI KURULU

**V.
İL VE İLÇE
İNSAN HAKLARI
KURULLARININ
MEVZUAT VE
UYGULAMA
KAYNAKLI
SORUNLARI**

V. İL VE İLÇE İNSAN HAKLARI KURULLARININ MEVZUAT VE UYGULAMA KAYNAKLI SORUNLARI

A. GENEL OLARAK

Yukarıda ele alınan ve evrak üzerinden incelemesi gerçekleştirilen hususlar çerçevesinde Kurulların uygulama ve mevzuat kaynaklı birtakım sorunlarla karşılaştıkları tespit edilmiştir.

İlk olarak Kurulların ana hukuki düzenlemesi olan İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik'in kanun düzeyinde dayanağının tartışmalı olduğu tespit edilmiştir. Keza Yönetmelik, 3056 sayılı Kanun'un Ek 6'ncı maddesine dayanılarak tanzim edilmiş olsa da dayanak Ek madde, 6332 sayılı Kanun ile ilga edilmiştir. 6332 sayılı Kanun'un Geçici 1'inci maddesinde yer alan göre; *"Kurum büroları kuruluncaya kadar, il ve ilçe insan hakları kurulları, Kurum bürosu olarak görev yapar."* hükmüyle Kurullara yer vermiş bulunmaktaydı. Ancak 6332 sayılı Kanun, 6701 sayılı Kanunu ile ilga edilmiştir. Mer'i 6701 sayılı Kanun'un Geçici 1'inci maddesinin on birinci fıkrasına göre; *"Cumhurbaşkanlığı tarafından yeni bir düzenleme yapılıncaya kadar il ve ilçe insan hakları kurulları faaliyetine devam eder."* şeklinde düzenleme yapılmıştır. Neticede günümüzde Kurulları doğrudan düzenleyen bir kanuni düzenleme olmadığı gibi Cumhurbaşkanlığı tarafından da konuya ilişkin bir düzenleme ihdas edilmemiştir.

Kurullara ilişkin bir diğer önemli husus, görev alanlarının oldukça geniş çizilmiş olmasına karşın yetkilerinin net olmamasıdır. Birbirleriyle bağlantılı olsa da kabaca bir sayma yapıldığında toplam 34 ayrı bent halinde görevi bulunan Kurulların bu görevleri kapsamında ne tür kararlar alacağı, kararlarını nasıl uygulatacağı, kararlara uyulmaması halinde başvurulacak yöntemlerin neler olduğu gibi hususlar belirlenmemiştir. Görevlerinin büyük bir kısmı farkındalık çalışmalarından müteşekkil olmakla birlikte özellikle başvuru alma ve inceleme yapma bakımından verilen kararlara ilişkin Yönetmelik'te "Kurul kararları, ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından geciktirilmeksizin öncelikle ele alınıp sonuçlandırılır" hükmünden başka bir düzenleme bulunmamaktadır.

Ülke çapındaki bütün İl Kurullarının toplam üye sayısı, 2021 yılı için 1495 olup; en çok üyeye sahip İl Kurulu 30 üyeye İstanbul, en az üyeye sahip İl Kurulu ise 10 üyeye Van'da bulunmaktadır. Yönetmelik'te üye sayısına ilişkin bir üst limit bulunmamakla beraber alt limit, her bir İl Kurulu için büyükşehir belediyesi bulunan iller için 19; büyükşehir belediyesi bulunmayan iller için 20'dir. Bu bağlamda 51 İl Kurulunun bu sayıyı karşılamadığı görülmüştür. Öte yandan ülke çapındaki bütün İl Kurullarındaki kadın üye oranı %25'ten daha azdır. Ayrıca Batman, Bayburt, Bingöl, Bitlis, Siirt ve Şanlıurfa İl Kurullarında hiç kadın üye bulunmamaktadır.

Ülke çapındaki İl Kurullarının üye kaynağı büyük ölçüde sivil ağırlıklı olsa da Yönetmelik'in ilgili hükümlerine göre; ticaret veya sanayi odası, diğer meslek odaları veya sendikalar, yerel basın, muhtarlar, okul-aile birlikleri ve sivil toplum kuruluşları kaynaklarından üyeler, valilik ya da kaymakamlık tarafından belirlenmektedir. Öte yandan Yalova ve Van İl Kurullarında sivil toplum kuruluşlarından temsilci bulunmamaktadır. Ayrıca genel olarak sivil toplum kuruluşlarının ağırlığı net şekilde görülse de, çeşitlilik bakımından yetersiz olduğu saptanmıştır.

Kurulların aylık olarak TİHEK'e gönderdikleri Dönemsel Raporların gönderiminde düzensizlik olduğu, geç gönderimlerin yapıldığı, raporlarda belirli bir usulün takip edilmediği de saptanan sorunlar arasındadır. Yönetmelik'e göre; Dönemsel Raporların aylık olarak ve en geç takip eden ayın 10'uncu gününe kadar gönderilmesi gerekmektedir. Öte yandan raporların usulüne ve gönderim şekline ilişkin olarak TİHEK tarafından 17.12.2021 tarihinde ülke çapındaki tüm İl Kurullarına ortak bir rapor taslağı gönderilerek 2022 Ocak'tan itibaren bu taslağa göre gönderim yapılması gerektiği iletilmiştir.¹⁷ Böylece Dönemsel Raporların gönderimi belirli bir usule bağlanmıştır.

Dönemsel Raporlara ilişkin vurgulanması gereken diğer önemli bir husus ise alıkonulma merkezi ziyaretleri bağlamında çoğunlukla İl/İlçe Emniyet Müdürlükleri ve Jandarma Komutanlıkları tarafından gerçekleştirilen ziyaretlere yer verilmesidir. Emniyet ve jandarma makamları tarafından gerçekleştirilen bu ziyaretlere Kurullardan üyelerin katılmaması nedeniyle söz konusu ziyaretlerin Yönetmelik kapsamında gerçekleştirilmesi gereken ziyaretlerden olmadığı saptanmıştır. Kurul üyelerinin katılımıyla gerçekleştirilen ziyaretlerde ise hem raporlama dili hem de verilen tavsiyelerin takibi bakımından eksiklikler saptanmıştır. TİHEK tarafından 07.01.2022 tarihinde ülke çapındaki tüm İl Kurullarına İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları Alıkonulma Merkezi Ziyaret Raporları konulu bir yazıyla yukarıda dile getirilen husus iletilerek geleceğe yönelik olarak rehberlik niteliğinde bilgilendirme sağlanmıştır.¹⁸

Kurulların TİHEK ile bağlantılı birtakım görev ve sorumlulukları olsa da Kurullar ve TİHEK arası hukuki ve idari bağ netliğe kavuşturulmamıştır. Kurullar, valilik ya da kaymakamlık bünyesinde kurulmuş olup İçişleri Bakanlığı teşkilatı altında bulunmasına karşın TİHEK; idari ve mali özerkliğe sahip, özel bütçeli ve kamu tüzel kişiliğini haiz olarak kurulmuş ve Adalet Bakanı ile ilişkili kılınmıştır. Hukuki bağ kapsamında 6701 sayılı Kanun'un 9'uncu ve Yönetmelik'in 19'uncu maddelerine göre TİHEK'in en azından Kurullara ilişkin bir izleme mekanizması niteliğini haiz olduğu söylenebilir. Öte yandan Kurullar talepleri üzerine, TİHEK tarafından, afiş ve broşür ile eğitim faaliyetleri konularında desteklenmektedir. Bu bağlamda 2021 yılı Aralık ayında TİHEK tarafından fiziki olarak gönderilen afiş ve broşürlere ilişkin bilgiler şu şekildedir:

17 Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun E-16949670-804.01-6115 sayılı ve 17.12.2021 tarihli yazısı.

18 Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun E-16949670-804.01-6589 sayılı ve 07.01.2022 tarihli yazısı.

Tablo 4 – Afiş ve Broşür Gönderimi

KURUL ADI	ADET
Kızılırmak İlçe İnsan Hakları Kurulu (Çankırı)	100 Afiş / 100 Broşür
Kadirli İlçe İnsan Hakları Kurulu (Osmaniye)	200 Afiş / 200 Broşür
Antalya İl İnsan Hakları Kurulu	100 Afiş / 50 Broşür
Amasya İl İnsan Hakları Kurulu	50 Afiş / 50 Broşür
Varto İlçe İnsan Hakları Kurulu (Van)	50 Afiş / 50 Broşür
Karabük İl İnsan Hakları Kurulu	50 Afiş / 50 Broşür
Etimesgut İlçe İnsan Hakları Kurulu (Ankara)	50 afiş / 50 Broşür

Yanı sıra birçok İl Kuruluna aynı ayda sanal ortamda afiş ve broşür gönderimi gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda TİHEK ile Kurullar arasındaki bağa netlik kazandırılarak bu bağın daha da güçlendirilmesi gerekmektedir. Keza Kurullar tarafından zaman zaman TİHEK`ten ödenek talebinde bulunulmakta olup hukuki ve idari bağ kapsamındaki belirsizlik sebebiyle bu şekil mali talepler karşılanamamaktadır. Öte yandan Kurulların mevzuat çerçevesinde görevleri, isim verilmeden adeta TİHEK`in yerel organları olarak kurulduğu şeklinde bir değerlendirme yapılmasına müsait olup idari hiyerarşi bakımından İl/İlçe Kurulları ile TİHEK arasındaki hukuki ilişkinin de yasal düzenleme ile açıklığa kavuşturulması gerekir.

B. TİHEK İLE İL İNSAN HAKLARI KURULLARI TOPLANTILARI

Bir önceki alt başlıkta ele alınan sorunlar, evrak üzerinden yapılan incelemeler neticesinde saptanmıştır. Bununla birlikte TİHEK Başkanlığı tarafından 23.08.2021 tarihinde Eylem Planında öngörülen faaliyetin gerçekleştirilmesi, TİHEK ile Kurullar arası ilişkilerin güçlendirilmesi ve Kurulların yaşadıkları sorunların tespit edilmesi amaçlarıyla İl Kurullarıyla toplantılar düzenlenmesine karar verilmiştir. Buna yönelik olarak Çankırı, Ankara, Çorum, Bolu, Kırıkkale, Eskişehir ve Karabük illerine gidilerek İl Kurulları başkan ve üyeleri ve ilgili personelin katılımıyla toplantılar yapılmıştır.

Görsel 11 – Çankırı İl İnsan Hakları Kurulu Toplantısı

Görsel 12 – Karabük İl İnsan Hakları Kurulu Toplantısı

TİHEK'in yöneticileri ve uzman personelinden müteşekkil heyetler tarafından yönetilen toplantılarda İl Kurulu başkan ve üyeleri ile ilgili personelden çeşitli görüş ve talepler alınmıştır. Gerçekleştirilen toplantılarda İl Kurulu üyelerinden alınan görüş ve talepler özetle şu şekilde sıralanabilir:

- Yönetmelik ile ilgili hukuki düzenlemelerin acilen yapılması ve Yönetmelik'in 6701 sayılı Kanunu'na uygun hale getirilmesi,
- Kurulların bütçesinin bulunmadığı, mevzuatta yer alan görevlerin ifasında bütçeye ihtiyaç duyulduğu,
- Kurulların TİHEK'in taşra teşkilatı gibi çalışmasının daha verimli ve etkili olabileceği,
- Kurul üyeliklerinde kadın üye sayısının artırılması,
- Kurul toplantılarına katılımı kurum ve kuruluşlar adına vekâleten katılımın mümkün olması,
- Kurulların kararlarının etkisizliği ve buna çözüm olarak Kurulların idari yaptırım gücüne sahip olması ve caydırıcı etki yaratması,
- Başvurularla ilgili nihai işlemlerin ilgili muhataplara iletilmediği ancak çoğu zaman herhangi bir dönüş alınamadığı,
- Kurul üyelerinin alıkonulma merkezi ziyaretlerinde ilgili merkezlere girişlerde zaman zaman sorun yaşandığı,
- TİHEK'in yaptığı ulusal önleme mekanizması ziyaretlerinde kendilerinin de dâhil edilerek ortak çalışma yürütülebileceği, dahası görev verilmesi halinde TİHEK'in takip ziyaretlerinin gerçekleştirilebileceği,

- Kurul üyelerine huzur hakkı verilip verilmeyeceği gündeme gelmiş genel olarak insan hakları alanında yapılan faaliyetlerin gönüllülük esasına dayandığından bahisle tam olarak huzur hakkı talebinde bulunulmamışsa da üyelere makul bir ücret verilmesinin çalışmalara katılım konusunda teşvik edici olacağı,
- Üyeler adına Kurul üyeliği özelinde bir kimlik kartı çıkarılması,
- Kurulların daha profesyonel çalışması amacıyla Kurul üyelerine eğitim verilmesi,
- Kurul üyeliklerine seçimde belli standartların olması ve Kurullarda devamlı statüde İnsan Hakları ve Eşitlik Uzman ya da Uzman Yardımcılarının olması

hususları belirtilmiştir.

7 ayrı İl Kuruluyula gerçekleştirilen toplantılarda İl Kurulu üyelerinden alınan yukarıdaki görüş ve talepler, bir önceki başlıkta tespit edilen hususları doğrular nitelikte olup bunun yanı sıra mezkûr toplantılar sayesinde uygulamaya yönelik sorunların da görülebilmesi mümkün olmuştur. Bu bağlamda daha önce değinilen konular haricinde özellikle huzur hakkı, bütçe, Kurulların ve Kurul üyelerinin kamuoyunda tanınırlığı, Kurul kararlarının etkinliği gibi hususlardaki sorunlar sıklıkla dile getirilmiştir.

Toplantılarda İl Kurulu üyelerinin yanı sıra İl Kurullarının Başkanları ile sekreteryaya işlerini yürüten Hukuk İşleri Şube Müdürleri ve ilgili personelin de görüş ve talepleri alınmıştır. İlk olarak mezkûr makamların İl Kurullarına olan ilgi ve mesaisinin tatmin edici ölçüde olduğu net şekilde görülmüştür. Ancak sadece sekreteryaya düzeyinde olan bağın güçlendirilmesi, özellikle Hukuk İşleri Şube Müdürleri tarafından İl Kurullarının ayrı bir personel ve teşkilatının olması gerektiği sıklıkla dile getirilmiştir. Öte yandan başvuru alma ve inceleme görevi kapsamında belirli bir usulün olmadığı konusunda şikâyetler de ifade edilmiştir.

C. İLÇE İNSAN HAKLARI KURULLARININ DURUMU

Ülke çapında 922 ilçede İlçe Kurulu faaliyet göstermektedir. İlçe Kurulları görev, yetki, kurumsal yapı vs. bakımından İl Kurullarıyla benzer şekilde yapılandırılmışlardır.

İlçe Kurulları, Dönemsel Raporlarını Valilikler aracılığıyla TİHEK'e göndermekte olup uygulamada birçoğunun Dönemsel Raporlarının olmadığı ya da düzensiz şekilde gönderildiği tespit edilmiştir. Bu nedenle sağlıklı bir değerlendirme yapılması imkânı azalsa da genel itibarıyla İlçe Kurullarının gerekli olduğu; özellikle büyük ilçelerde bu kuruluşların çalışmalarını yürütmesi gerektiği düşünülmektedir. Keza Ülke genelinde 2021 yılı için her bir ilçede ortalama 12 üye bulunmaktaysa da Bingöl, Karlıova ve İzmir Selçuk İlçe Kurulları gibi faaliyetlerini yürütemeyecek düzeyde çok az sayıda üyeli İlçe Kurulları mevcuttur. Bu bakımdan öncelikle İlçe Kurullarının kuruluşuna dair bir düzenleme yapılarak kuruluşlarında nüfus ölçütü gibi kıstasların esas alınması değerlendirilebilir. Belli kıstasların esas alınmasının Kurullarla ilgili mali düzenlemeler açısından da kolaylık teşkil edeceği düşünülmektedir. Öte yandan İl Kurullarının üye sayılarında bir düzenleme yapılarak her il kapsamındaki

ilçelerden temsilcilerin buralarda temsil edilmesi ya da İl Kurulu üyelerinin o ildeki ilçelerden her biri için ayrı ayrı sorumlu kılınması yoluna gidilmesi de değerlendirilebilir.

İl Kurullarıyla olduğu gibi uygulamada var olan sorunların yerinde görülmesi amacıyla İlçe Kurullarıyla da toplantılar yapılması planlanmış olup 2022 yılının başında Ankara Etimesgut İlçe Kurulu başkan ve üyeleriyle ilgili personelin katılımıyla bir toplantı düzenlenmiştir. Mezkûr toplantıda Etimesgut İlçe Kurulu üyeleri tarafından özetle:

- Kurul kararlarının bağlayıcılığının ve yaptırım gücünün olmadığı, bu sebeple vatandaşların etkin olmayan bir başvuru yolunu tercih etmediği,
- Pandemi dolayısı ile uzun zamandır toplantı yapılamadığı, bu sebeple karar veya rapor yazılamadığı,
- Başvuru Kutularının işlevsiz olduğu,
- Kurulların işlerliğini sağlamak için Kurulların toplum nezdinde tanıtılması ve Kurullara başvuru yapılması için toplumun bilinçlendirilmesi gerektiği bunun temin edilmesi için toplantı ve seminerler düzenlenmesinin elzem olduğu,
- Başvuru ön incelemesi ve esas incelemesi süreçlerinde herhangi bir usulün bulunmadığı, usul ve esas incelemelerinde belli usul ve senkronizasyonu sağlamak için başvuru inceleme süreçlerine ilişkin olarak Kurullara gerekli eğitimlerin verilmesi,
- Kurulların tanıtıcı afiş ve broşürlerinin bulunmadığı, Kurullara yeterli görsel materyallerin sağlanması,
- Huzur hakkından ziyade, Kurul üyelerinde bir aidiyet oluşması için gerekli güçlendirmelerin yapılması,
- Kurulların alt komisyonlarının her hafta toplantılara belirli gündem getirmelerinin toplantıların işlerliğini artıracığı,
- Yönetmelik ile ilgili dayanak yasal düzenlemelerin yapılması ve Yönetmelik`in 6701 sayılı Kanunu`na uygun hale getirilmesi,
- Kurullara etkin bir biçimde faaliyetlerini yürütebilmeleri için bütçe sağlanması, verilen bütçe sayesinde ilçede vatandaşların yoğunlukla bulunduğu devlet Kurumlarında masalar kurarak ve bu masalarda personel bulundurarak Kurulların tanınırlığının artırılabilceği,
- Kurullarda devamlı statüde İnsan Hakları ve Eşitlik Uzman ya da Uzman Yardımcılarının olması gerektiği, gerekirse Kuruldan ayrı olarak ilçede “İnsan Hakları Büro Şefliği veya Müdürlüğü” kurulabileceği,

hususları belirtilmiştir.

Görsel 13 – Etimesgut İlçe İnsan Hakları Kurulu Toplantısı

VI. DEĞERLENDİRME VE TAVSİYELER

TİHEK

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

VI. DEĞERLENDİRME VE TAVSİYELER

2000`li yılların başında insan haklarının korunması ve geliştirilmesi ana göreviyle donatılarak kurulan Kurullar, faaliyetlerini sürdürmeye devam etmektedir. Ülkemize özgü olan ve başka ülkelerde örneğine rastlanılmayan Kurulların bu yönüyle ülkemizin insan hakları politikası ve yapılanmasında varlık göstermesinin ayrıca önemli olduğu değerlendirilmektedir. Buna karşın günümüze kadar Kurullar, birkaç resmî kurum ve akademik çalışma haricinde istenilen ilgiyi yakalayamamış, bu sebeple gerekli etkinliği gösterememiş; diğer yandan kurulduğu günden bu yana devam eden birçok kronik sorun ile karşı karşıya kalmıştır. Ülkemize özgü olan ve yerel düzeyde vatandaşla doğrudan temas kurma bakımından önemli bir ihtiyacı karşılayan bu yapıların yaşadıkları sorunların bir an çözümlenerek etkinliklerinin ve işlevlerinin desteklenmesi gerekmektedir. Yanı sıra, rapor kapsamında yapılan incelemeler sonucu Kurulların özellikle kurumsal ve hukuki niteliklerine yönelik tespit edilen eksikliklerin ivedilikle ele alınması gerektiği değerlendirilmektedir.

Tespit ve değerlendirmelere yönelik tavsiyelere geçmeden önce bu başlık altında TİHEK`in Kurullara yönelik gerçekleştireceği faaliyetlere de yer verilmesi önem arz etmektedir. Hâlihazırda TİHEK ile Kurullar arasındaki bağdan hareketle Kurullara yönelik çeşitli faaliyetler düzenlenmesi öngörülmektedir. Öncelikle yukarıda bahsi geçen İl ve İlçe Kurulları düzeyinde ayrı ayrı yapılmakta olan toplantıların, Adalet Bakanlığıyla da işbirliği içinde, genişletilmesini içeren bir proje planlanmaktadır. Bir dizi bölgesel ve ulusal toplantıların yapılacağı proje; insan hakları konusunda üst düzey idari ve toplumsal farkındalık yaratılması, TİHEK`in ulusal çapta tanınırlığının artırılması, İl ve İlçe Kurullarının insan hakları ve insan hakları mekanizmaları konusundaki bilgi birikimlerinin artırılarak kendi görev alanlarına yönelik olarak nitelik ve etkinliğinin artırılması, TİHEK`in görev alanıyla ilgili olarak yerel düzeyde çalışan Kurullara bilgilendirme yapılması, TİHEK ile Kurullar arası hukuki ve idari bağın güçlendirilmesi ve bu konudaki mevzuat çalışmalarına katkı sağlanması amaçlarına hizmet edecektir. Proje kapsamındaki toplantılarda Yönetmelik hükümleri, aylık toplantılar, başvuru, faaliyet, alıkonulma merkezi ziyaretleri, kurumsal yapı, ödenek ve huzur hakkı, personel ve eğitim gibi konuların ele alınması öngörülmektedir.¹⁹ Öte yandan gerek Kurullarla yapılan toplantılarda gerek Kurullar tarafından gönderilen bilgi ve belgelerin incelenmesinde başvuru ve raporlamaya ilişkin usul eksikliğinin mevcut olduğu görülmüştür. Bu bağlamda çevrimiçi ya da fiziki ortamda Kurullarla bir araya gelinerek başvuru ve raporlamalara dair çalışma toplantılarının gerçekleştirilmesi, toplantıların neticesinde de birtakım usullerin getirilmesi düşünülmektedir. Son olarak Maltepe Üniversitesiyle imzalanan İşbirliği Protokolü çerçevesinde TİHEK, Maltepe Üniversitesi İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezinin kurumsal desteğiyle kamu

görevlerine yönelik bir “İnsan Hakları Eğitimi Programı” hazırlamayı planlamaktadır. Söz konusu eğitim programıyla, çeşitli kurumlarda görev yapan personelin insan hakları bilgisinin artırılması ve hak temelli yaklaşımı benimsemesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda kolluk kuvvetlerine, geri gönderme merkezi personeline ve İl ve İlçe Kurulları Üyelerine yönelik insan hakları felsefesi ve etik ilkeler ile ulusal ve uluslararası insan hakları hukukunu içeren bir eğitim programı hazırlanması öngörülmektedir. Böylece öngörülen eğitim programına İçişleri Bakanlığı vasıtasıyla Kurullar da dâhil edilmiştir.²⁰

İş bu rapordaki incelemeler neticesinde Kurulların; tek ve ana hukuki düzenlemesi olan Yönetmelik`in hem dayanak hem içerik bakımından yeniden ele alınması gerektiği, TİHEK ile bağı konusunda belirsizliklerin olduğu, üye cinsiyet dağılımında kadının oranının dikkat çekici düzeyde az olduğu, üye kaynağı bakımından sivil ağırlıklı katılım yüksek olsa da sivil toplum kuruluşu çeşitliliğinin az olduğu ve sivil kaynaklarda üye seçiminde mülki idare amirlerinin tek karar merci olduğu, faaliyetleri gerçekleştirme ve işlemlerini yürütmede mali konularda zorluk yaşadığı, üyelerin kamu kurumları nezdinde tanınırlığının az olması nedeniyle özellikle alıkonulma merkezi ziyaretlerinde zorluk yaşadığı, geniş görevlerine karşın yetkilerinin yeterince belirlenmediği ve özellikle başvuru inceleme neticesinde tesis edilen kararların hukuki niteliği bakımından netlik olmadığı, bu sorunlara yasa ve ilgili yönetmeliklerde İlçe Kurullarına özel yeni düzenlemelerin yapılması suretiyle açıklık getirilmesi gerektiği hususu tespit edilmiştir.

Bu kapsamda ülke çapındaki Kurulların yaşadıkları sorunların çözüme kavuşturulması amacıyla;

- Kurulların hukuki yapılarının açıklığa kavuşturulması, dayanak kanun ve yönetmelikten kaynaklı boşlukların giderilmesi için lüzumlu yasal düzenlemelerin yapılması,
- TİHEK ile bağının şüpheye mahal bırakmayacak şekilde çizilmesi amacıyla Cumhurbaşkanlığı tarafından 6701 sayılı Kanun`da bahsi geçen düzenlemenin hayata geçirilmesi veya doğrudan 6701 sayılı Kanun`da yapılacak değişiklikle Kurulların TİHEK teşkilatındaki yerinin netleştirilmesi,
- Kurullar için ayrı bir bütçe kalemi ihdas edilerek mali sıkıntılardan kaynaklı sorunlarının giderilmesi suretiyle daha etkin ve yetkin çalışmalarının sağlanması,
- Kurulların üye dağılımında sivil kaynakların etkinliğinin artırılması amacıyla Kurul Başkanı tarafından seçilme usulüne yönelik yeni düzenlemeler yapılması,
- Kurul üyelerinin sayısal dağılımının Yönetmelik`e uygun hale getirilmesi,
- Kurul üyeliklerindeki sivil toplum kuruluşları kaynağının çeşitlendirilerek farklı sivil toplum kuruluşlarından temsilcilere yer verilmesi için lüzumlu çalışmaların yapılması,
- Kurul üyeliklerinde kadın üye sayısının artırılması için lüzumlu çalışmaların yapılması,
- Kurul üyesi olmada “insan hakları alanında çalışmalar yapmış olma” gibi belirli standartların aranması,
- Kurulların görevleri bakımından yetkilerinin netleştirilmesi,
- Başvuru alma ve inceleme görevi bakımından Kurul kararlarının türlerinin ve esasa ilişkin

verilen kararların yaptırımının kanun ve yönetmeliklerde yapılacak düzenlemeler ile ayrıntılı şekilde belirlenmesi,

- Kurulların ve Kurul üyelerinin kamuoyu nezdinde tanınırlığının artırılması amacıyla kimlik kartı gibi uygulamaların hayata geçirilmesi,
- İlçe Kurullarının kuruluşuna dair bir düzenleme yapılarak kuruluşlarında nüfus ölçütünün esas alınması; bu bağlamda ilgili makamların takdiriyle belirli bir nüfusun üzerindeki ilçelerde İlçe Kurullarının faaliyet göstermesi, İl Kurullarının üye sayılarında bir düzenleme yapılarak her il kapsamındaki ilçelerden temsilcilerin buralarda temsil edilmesinin sağlanması ya da İl Kurulu üyelerinin o ildeki ilçelerden her biri için ayrı ayrı sorumlu kılınması yoluna gidilmesi imkânlarının değerlendirilmesi,

hususları tavsiye olunmaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Cumhurbaşkanlığı, Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı'na saygıyla arz olunur.

TİHEK

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

Yüksel Cad. No: 23 | 06650 | Kızılay/ANKARA

Tel: +90 312 422 78 00

www.tihek.gov.tr

/tihekkurumsal

/tihek_kurumsal

/tihekkurumsal

/tihekkurumsal